

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Katedra školní a sociální pedagogiky

**VYUŽITÍ ZÁJMOVÝCH ČINNOSTÍ S PŘÍRODNÍMI A
TECHNICKÝMI MATERIÁLY PRO ROZVOJ JEMNÉ
MOTORIKY A GRAFOMOTORIKY**

Autor: Vlasta Nová

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jitka Vodáková, CSc.

Křenový, únor 2008

**USING FREE - TIME ACTIVITIES WITH NATURAL AND
TECHNICAL MATERIALS FOR DEVELOPMENT OF FINE
MOTOR ACTIVITY AND GRAPHOMOTOR ACTIVITY**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Křenovech dne... .. •

Vlastnoruční podpis

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, paní doc. Ing. Jitce Vodákové, CSc., za odborné vedení, trpělivost, laskavost, cenné rady a připomínky, které mi při zpracování bakalářské práce poskytla.

Děkuji také celé rodině, oběma svým dětem a především manželovi za pomoc, podporu a vytvoření klidného rodinného zázemí po celou dobu studia.

ANOTACE

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak vybrané činnosti mohou zlepšit jemnou motoriku dětí s mentálním postižením v podmínkách rodinné buňky dětského domova.

Bakalářskou práci jsem rozdělila na dvě části, teoretickou a empirickou. První část je zaměřena na teoretická východiska daného problému, tj. na jemnou motoriku a na její diagnostiku všeobecně, dále jsou uvedeny příklady činností a prostředků, které mají vliv na úroveň jemné motoriky, a v závěru jsou uvedeny obecné údaje o dětském domově rodinného typu. Empirická část obsahuje údaje o postupech a výsledcích mého šetření. Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu strukturovaného pozorování a metodu nestandardizovaného testování.

Výsledky mého šetření dokázaly pozitivní vliv praktických činností, ale i ostatních aktivit na zlepšení jemné motoriky mentálně postižených dětí, i přesto, že sledované období trvalo pouze 4 měsíce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Afekt, agresivita, dětský domov, diagnostika, diagnostický ústav, dovednost, grafomotorika, hodnocení, hrubá motorika, hyperkinetický syndrom, impulzivita chování, jemná motorika, laterálita, lehká mozková dysfunkce, mentální retardace, poruchy chování, psychická deprivace, rodinná skupina, strukturované pozorování, test, volný čas, vychovatel.

OBSAH

OBSAH	6
SEZNAM GRAFŮ, OBRÁZKŮ A TABULEK	8
Seznam grafů.....	8
Seznam obrázků.....	8
Seznam tabulek.....	10
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	11
ÚVOD	12
1 TEORETICKÁ ČÁST	13
1.1 Vymezení základních pojmů.....	13
1.2 Charakteristika motoriky.....	16
1.2.1 Hrubá motorika.....	16
1.2.2 Jemná motorika.....	16
1.2.3 Grafomotorika.....	17
1.2.4 Osvojení základních pohybových dovedností zaměřených na rozvoj HM, JMaGM.....	18
1.3 Diagnostika jemné motoriky.....	19
1.3.1 Diagnostické metody používané v prakticky zaměřených činnostech ...	21
1.4 Činnosti a prostředky rozvíjející jemnou motoriku.....	22
1.4.1 Praktické a výtvarné činnosti.....	22
1.4.2 Hry, hračky a jejich využití.....	23
1.4.3 Kineziologie.....	29
1.4.4 Hra na zobcovou flétnu.....	31
1.4.5 Canisterapie.....	32
1.4.6 Relaxace.....	32
1.5 Dětský domov rodinného typu.....	33
1.5.1 Rodinná buňka dětského domova.....	35
2 CÍL PRÁCE, HYPOTÉZA A ÚKOLY	36
2.1 Cíl empirické části bakalářské práce.....	36
2.2 Hypotéza.....	37

2.3	Úkoly bakalářské práce.....	37
3	METODIKA PRÁCE A CHARAKTERISTIKA PODMÍNEK PRO JEJÍ REALIZACI.....	38
3.1	Charakteristika pracoviště a členů cílové skupiny.....	38
3.2	Metodika práce.....	45
3.2.1	Strukturované pozorování.....	45
3.2.2	Činnosti a prostředky rozvíjející jemnou motoriku.....	47
3.2.3	Nestandardizovaný test.....	47
3.2.4	Úkoly nestandardizovaného testování.....	48
4	VÝSLEDKY PRÁCE A JEJICH HODNOCENÍ.....	54
4.1	Praktické činnosti v období: září 2007 - prosinec 2007.....	54
4.2	Výsledky testů zadaných v září 2007 a lednu 2008.....	58
4.2.1	Srovnání vstupního a výstupního testu dětí.....	61
4.2.2	Analýza výsledků šetření.....	69
4.2.3	Hodnocení úkolů v testu.....	73
4.3	Výsledky strukturovaného pozorování.....	78
4.4	Ověření hypotézy.....	80
	ZÁVĚR.....	81
	POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE.....	83
	ZADÁNÍ.....	86
	PŘÍLOHA.....	87
	Soubor některých pracovních námětů.....	87
	Názorné obrázky kapitoly 1.4.....	93

SEZNAM GRAFŮ, OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam grafů

Graf 1: Výsledky testování JM v září.....	71
Graf 2: Výsledky testování JM v lednu a srovnání pretestu s posttestu.....	72
Graf 3: Suma bodů získaných při hodnocení JM v září a v lednu.....	72

Seznam obrázků

Obr.31: Navléknout nit do jehly a ušít několik stehů.....	76
Obr.32: Stříhání papíru dětskými nůžkami.....	76
Obr.33: Nakreslit zuby pily podle předlohy.....	77
Obr.34: Vytvořit květinu podle předlohy z dlouhého vlákna mokré vlny.....	77
Obr.35: Papírový paňáca.....	87
Obr.36: Obrázek na zeď.....	88
Obr.37: Drátěná zvířata.....	88
Obr.38: Plastika stromu.....	89
Obr.39: Stonožka.....	90
Obr.40: Zvířátka z novinového papíru.....	90
Obr.41: Alobalová kouzla.....	91
Obr.42: Muchomůrka.....	92
Obr.1: Cukr, káva, limonáda.....	93
Obr.2: Pexeso.....	93
Obr.3: Hrací karty.....	94
Obr.4: Člověče, nezlob se.....	94
Obr. 5: Dřevěné hračky.....	94
Obr.6: Dřevěná kolečka barevná.....	95
Obr. 7: Speciální hračky dřevěné.....	95
Obr.8: Kubusy.....	95
Obr.9: Puzzle papírové.....	96
Obr. 10: Puzzle dřevěné.....	96

Obr. 11: Puzzle pěnové.....	96
Obr. 12: Látková hrací kostka - složená.....	97
Obr. 13: Látková hrací kostka - rozložená.....	97
Obr. 14: Merkur.....	97
Obr. 15: Lego.....	98
Obr. 16: Seva.....	98
Obr. 17: Ozubené čtverce.....	98
Obr. 18: Molitanová stavebnice.....	99
Obr. 19: Mandaly.....	99
Obr.20: Kineziologie - pohyb do kříže.....	99
Obr.21: Hra na zobcovou flétnu.....	100
Obr.22: Canisterapie.....	100
Obr.23: Canisterapie.....	100
Obr. 24: Relaxace.....	101

Seznam tabulek

Tab.1: Úroveň dovedností zjištěných na začátku září 2007.....	46
Tab. 2: Hodnocení úrovně jemné motoriky.....	48
Tab. 3: Program činností - září 2007.....	55
Tab. 4: Program činností - říjen 2007.....	56
Tab. 5: Program činností - listopad 2007.....	57
Tab. 6: Program činností - prosinec 2007.....	58
Tab. 7: Hodnocení D1.....	59
Tab. 8: Hodnocení D2.....	59
Tab. 9: Hodnocení.....	59
Tab. 10: Hodnocení.....	60
Tab. 11: Hodnocení.....	60
Tab. 12: Hodnocení.....	60
Tab. 13: Hodnocení.....	60
Tab. 14: Hodnocení.....	61
Tab. 15: Úroveň dovedností zjištěných na konci sledovaného období.....	78

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

DD	Dětský domov
GM	Grafomotorika
HM	Hrubá motorika
JM	Jemná motorika
RB	Rodinná buňka

ÚVOD

Jsem vychovatelkou v rodinné buňce, na odloučeném pracovišti dětského domova. V buňce je umístěno osm dětí s nařízenou ústavní výchovou. U šesti dětí je diagnostikována snížená inteligence, jejíž příčinou je organické poškození mozku, u některých v kombinaci se syndromem poruchy pozornosti, spojené s hyperaktivitou (ADHD). Rozsah syndromu je velký, projevuje se poruchami chování, učení, ale hlavně poruchami v oblasti jemné motoriky. Zbývající dvě děti jsou podprůměrně nadané a výchovně velmi zanedbané.

Za svůj cíl si kladu usnadnit každému svěřenému dítěti vstup do další životní etapy, ve které bude moci uspět, a to na základě poznání jeho individuálních potřeb a předpokladů, s ohledem na jeho možnosti. Toto se týká i jemné motoriky a grafomotoriky, jejichž rozvoj považuji za jeden z nejdůležitějších, neboť vedou ke zlepšení tvořivých schopností dítěte.

Proto se chci ve své bakalářské práci zaměřit na dětské ruce, které nejsou viditelně postižené jako orgán, ale kdy se jedná o postižení funkce ruky, která je způsobena poruchou v oblasti centrální nervové soustavy. Především se chci zabývat způsobem, jak zmírnit nedokonalou funkci ruky v oblasti jemné motoriky a jejího uvolňování. Funkční ruka podněcuje rozvoj myšlení, rozvíjí paměť, řeč, fantazii, tvořivost, pomáhá dítěti v samostatném získávání zkušeností a zlepšuje sociální vztahy. Všechny mně známé a dostupné způsoby rozvoje jemné motoriky a grafomotoriky chci aplikovat v práci s dětmi v omezených podmínkách dětského domova rodinného typu.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Vymezení základních pojmů

Afekt je citový stav, pro který je typické: krátkost trvání, velká intenzita, bouřlivý průběh, fyziologické změny organismu (zblednutí či zčervenání, zrychlený dech a pulz).
Příklad: výbuch radosti, nadšení, hněvu, vzteku (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 12).

Agresivita nebo-li útočnost. 1. Tendence projevovat nepřátelství, ať už slovně nebo útočným činem. 2. Tendence prosazovat sám sebe, své zájmy a cíle bezohledně, nemilosrdně až brutálně (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 12).

Dětský domov je školské internátní zařízení pro výkon ústavní výchovy mládeže. Zajišťuje výchovnou, hmotnou a sociální péči mládeži s normálním duševním vývojem, která ze závažných důvodů nemůže být vychovávána ve vlastní rodině a nemůže být osvojena nebo umístěna v jiné formě náhradní rodinné péče. Pečuje o mládež od 3 do 18 let. event. do ukončení přípravy na povolání (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 41).

Diagnostika je posloupnost činností vedoucí k diagnóze (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 42).

Diagnostický ústav je školské výchovné zařízení internátního typu, vyšetřující komplexně z hlediska psychologického a pedagogického mládež s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou event. mládež, o jejímž umístění do výchovného zařízení rozhodl, či byl o ně požádán zákonnými zástupci nezletilého, okresní úřad. Po ukončení nezbytného komplexního vyšetření (nejdéle osmi týdnů) jsou svěřenci umístováni v zařízeních s dlouhodobějším pobytem (dětský domov aj.) (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 42).

Dovednost je jeden ze základních pojmů pedagogiky, avšak stále nedostatečně objasněný. Obecně znamená způsobilost člověka k provádění určité činnosti (např. čtení, řešení úloh určitého typu - dovednosti intelektové, senzomotorické, plavání, jízda na kole, obsluha technického zařízení). Osvojuje se záměrným učením,

ale také spontánně, např. při hře. Do jisté míry je podmíněna vrozenými předpoklady, hlavně je však osvojována učením a výcvikem (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 49).

Hyperkinetický syndrom nebo-li hyperkinetická porucha je současné oficiální označení užívané evropskou (i českou) zdravotnickou klasifikací pro poruchy, projevující se zejména neklidem a sníženou pozorností, často spojené se specifickými poruchami učení. Hyperkinetické poruchy se dále dělí na poruchu aktivity a pozornosti a hyperkinetickou poruchu chování. V terminologii opírající se o americkou klasifikaci, kterou rovněž u nás někteří odborníci užívají, jsou odpovídajícími kategoriemi porucha pozornosti (ADD, attention deficit disorder) nebo porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou (ADHD, attention deficit/hyperactivity disorder) (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 77).

Impulsivita je chování, jednání, k němuž dochází náhle, bez úvahy, aniž se sleduje nějaký cíl. Většinou jsou to činy rychlé, prováděné s velkou energií, avšak bez emočního doprovodu. Průběh jednání si nemocný pamatuje, důvody ani smysl nedovede vysvětlit (Edelsberger, 2000, s. 138).

Lateralita je přednostní používání jednoho z párových orgánů. Typy laterality: leváctví, praváctví, ambidextrie (nevyhraněná lateralita). Leváctví není poruchou, ale přirozeným projevem. Násilně přecvičované leváctví, potlačování laterality může nepříznivě ovlivnit vývoj osobnosti (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 113).

Lehká mozková dysfunkce je starší označení pro poruchy učení a chování u dětí s průměrnou až nadprůměrnou inteligencí, u nichž je předpokládána nebo prokázána příčinou odchylka funkce centrálního nervového systému. Dnes se v podobném významu užívá termín hyperkinetický syndrom (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 117).

Mentální retardace - mentální postižení charakterizované jako trvalé snížení rozumových schopností, jehož příčinou je organické poškození mozku. U jedinců mentálně retardovaných dochází k zaostávání vývoje rozumových schopností, k odlišnému vývoji některých psychických vlastností a k poruchám v adaptačním chování. Pro děti a mládež s mentální retardací jsou vytvořena speciální vzdělávací zařízení (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s.120).

Metoda je plánovitý postup myšlení a jednání, kterým se má dosáhnout stanoveného cíle (Vodáková, 2007, s. 39).

Poruchy chování jsou projevy chování dětí a mládeže, které nerespektují ustálené společenské normy. Vyskytují se hlavně u sociálně narušené mládeže, ale také u jedinců s jiným typem postižení. K jejich vzniku přispívá vliv nevhodného nebo nedostatečného výchovného působení a vlivy sociální nebo určité dispozice osobnosti na podkladě centrálního nervového systému (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 170).

Psychická deprivace je psychický stav, který vzniká v takových životních situacích, kdy nejsou u dítěte uspokojovány jeho základní duševní potřeby v dostatečné míře a po dosti dlouhou dobu. Zejména se objevuje u dětí z podnětově chudého prostředí (sociálně či emocionálně). Může se vyskytovat v rodině nebo ústavním zařízení. Navenek se projevuje citovou a intelektovou nevyspělostí, vývojovou nerovnoměrností a poruchami chování (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 190).

Rodinná skupina je zřizována v dětském domově a tvoří základní organizační jednotku.

Strukturované pozorování je způsob pozorování, kdy pozorovatel ví velmi přesně, co a jak bude pozorovat. Stanoví si druhy jevů, na které své pozorování zaměří. Pro tento účel má připravený i pozorovací nástroj - pozorovací systém, který obsahuje přesný popis vlastností pozorovaných jevů a pravidel, jak tyto jevy identifikovat, zaznamenat a vyhodnocovat. Tento pozorovací systém vede pozorovatele spolehlivě k přesnému zmapování a vyhodnocení pozorované skutečnosti (Gavora, 1996, s. 16).

Test - testem rozumíme krátkou (a snadno vyhodnotitelnou) techniku, která slouží k zjišťování stavu či úrovně v určité oblasti (Braun, 2003, s. 27).

Volný čas (angl. leisure time) je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činností, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení (Hofbauer, 2004, s. 13).

Vychovatel je pedagogický pracovník působící ve školách a školských zařízeních ústavní a ochranné výchovy a v oblasti výchovy mimo vyučování (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 279).

1.2 Charakteristika motoriky

Motorika je pojem označující celkovou pohybovou schopnost organismu. Hraje významnou roli ve vývoji dítěte. Je prvním prostředkem v procesu poznávání okolního světa, podílí se na vývoji kognitivních funkcí. Rozlišujeme hrubou motoriku, která se uskutečňuje prostřednictvím velkých svalových skupin (chůze, běh, lezení), a jemnou motoriku, kterou zajišťuje drobné svalstvo (pohyby rukou, prstů, artikulačních orgánů) (Zelinková, 2001, s. 50).

1.2.1 Hrubá motorika

Hrubou motorikou označujeme schopnost dítěte koordinovaně používat tělo jako celek. Systematicky se rozvíjí pohyby trupu, těla, končetin, hlavy. Zvládnutí hrubé motoriky má základní význam pro plný rozvoj jedince. Dovednosti, které jsou zaměřeny na tuto oblast, pomohou dítěti získat sebedůvěru, zdokonalit koordinaci pohybů a prohloubit samostatnost. Aktivní pohybové činnosti podněcují tělesný vývoj a vedou k lepším návykům v oblasti spánku a jídla. Dítě s nedostatečně rozvinutými pohybovými dovednostmi má sklony stranit se lidí, což může způsobit společenské problémy. Neupevní-li si dítě koordinované pohybové návyky v oblasti hrubé motoriky v rané fázi svého vývoje, v pozdějších letech pro něj bude zvládnutí těchto dovedností obtížnější.

Poškození hrubé motoriky je dle vyjádření pediatrů nejzávažnějším projevem poškození centrální nervové soustavy (Zelinková, 2001).

1.2.2 Jemná motorika

Do období, která jsou pro rozvoj jemné motoriky důležitá, patří už období pudových reflexů. Důležitý je uchopovací reflex na správné rozvinutí jemné motoriky. S tím souvisí i senzorická oblast a důležitá je i schopnost optického fixování předmětu nebo jeho částí, která se rozvíjí okolo 2. - 3. měsíce. V další a neposlední řadě hraje významnou roli potřeba zmocnit se fixovaného předmětu, tedy míra motivace.

Toto všechno samotnému vývoji jemné motoriky předchází. Pokud se vyskytují v tomto období problémy, můžeme usuzovat, že budou možné problémy i ve vlastním vývoji jemné motoriky.

Vývoj jemné motoriky vychází z motoriky hrubé. V kojeneckém období se již dítě samostatně pohybuje, lezením aktivně získává nové podněty, v batolecím věku se zdokonaluje koordinace pohybů, pohyb ruky postupuje od ramene k prstům a jemná motorika se nadále vyvíjí. Jedná se o jemné pohyby, při kterých jde o souhru rukou a zraku. Tato schopnost umožňuje dítěti provádět přiměřený prostorový odhad a dobře koordinovat pohyby rukou v závislosti na vizuálním vyhodnocení situace. Jemná motorika je rozvíjena při pohybech dlaní a prstů. Její zvládnutí je nutným předpokladem pro úspěšné zahájení především psaní, ale i dalších manuálních aktivit ve školním prostředí. Do oblasti jemné motoriky patří též oční pohyby, grafomotorika a motorika artikulačních orgánů (Zelinková, 2001).

1.2.3 Grafomotorika

Vývojový proces, při němž se zdokonaluje koordinace motoriky ruky v součinnosti se smyslovými funkcemi, zejména zrakem a hmatem umožňuje dítěti začít kreslit a později i psát. Naopak časté grafické aktivity dítě obohacují o nové grafomotorické dovednosti a zkušenosti i zážitky s psaním.

Formy grafického vyjadřování se u dítěte vyvíjejí v závislosti na individuálním rozvoji poznávacích, sociálních, emocionálních a komunikačních schopností a jsou úzce propojeny s motorikou (v tomto smyslu i s grafomotorikou).

Grafomotorické poruchy se nejčastěji objevují spolu se špatnou koordinací pohybů těla a artikulačních orgánů, která znesnadňuje správnou výslovnost. Je to důsledek vztahu motorických funkcí s psychikou dítěte a zráním jeho nervového systému. Včasné rozpoznání individuálních problémů a nedostatků dítěte v grafomotorickém rozvoji může proto významně posílit prevenci poruch psaní, které by se objevily ve školním období (Lipnická, 2007).

1.2.4 Osvojení základních pohybových dovedností zaměřených na rozvoj HM, JM a GM

Hrubá motorika

Osvojení základních pohybových dovedností:

- cviky s míčem (házení, chytání), se švihadlem
- přeskoky, skoky, výskoky
- udržování rovnováhy
- plavání
- překonávání určité vzdálenosti

Jemná motorika

Neuvolněná ruka ovlivňuje výkony při psaní, čtení, ve výtvarné výchově, pracovní výchově a tělesné výchově.

Rozvoj pracovních dovedností:

- práce s papírem a dalšími materiály: skládání, trhání, stříhání, lepení, mačkání, modelování
- navlékání korálek
- vyšívání
- mikádo

Grafomotorika

Pro zdárný průběh úhledného písma je důležité, aby ruka, kterou dítě píše, byla uvolněná a připravená - *aby byly uvolněné velké klouby ruky (rameno, loket, zápěstí)*

krouživé pohyby ve vzduchu, později pastelkou na velký papír (ve stoji nebo v předklonu)

- plynulost a rytmus doprovázet říkadly, písničkami

uvolňovací cviky

- čáry, kruh, šnek, horní a dolní oblouček, vlnovka, smyčka, čtverec, obdélník

důležité je správné držení psacího náčiní - *schopnost dítěte vytvořit špetkový pohyb*

- dětem, kterým se nedaří, jsou doporučovány trojhranné tužky a pastelky

správné sezení při kreslení a psaní - *na celé židli, lokty se opírají o podložku*

1.3 Diagnostika jemné motoriky

Primární diagnostiku mohou provést rodiče, vychovatelé či učitelé již v předškolním věku dítěte pouhým pozorováním. Děti nemají kvalitní výtvarný projev, nerady omalovávají a malují vůbec, nerady vystřihují a také nesprávně drží jídelní příbor. Přesto jsou šikovné při hraní se stavebnicemi. Nebývá výjimkou, že současně s těmito obtížemi mívají děti i vadu řeči nebo obtíže mohou mít neurotický původ. Poruchy vývoje jemné motoriky se mohou projevit v cílení úchopu, souhře svalů, koordinaci drobných svalů ruky atd.

Dítě, které má potíže s jemnou motorikou a s grafomotorikou, by nemělo zaznamenat, že je diagnostikováno, proto vybíráme jen ty činnosti, které jsou pro určité konkrétní dítě vhodné a nezbytné, a z vyšetření uděláme napínavou hru.

Obecné charakteristiky jemné motoriky.

Diagnostické znaky z hlediska:

- a) vývoje motoriky:

normální

opožděný

- patologický

- b) opoždění patologického vývoje:

lehké

střední

- těžké

- c) koordinace:

koordinované pohyby

narušená koordinace

nekoordinované pohyby

d) výkonu (dle testů motoriky)

Výkonnost ruky

Výkonnost ruky souvisí s lateralitou, sleduje se každá ruka zvlášť i jejich součinnost:

úchopy určené k diagnostice grafomotoriky.

Při úchopu pozorujeme:

- jak se ruka přibližuje (rameno, loket, zápěstí)
- způsob uchopování předmětů

Celková pohyblivost prstů

Cvičení pro diagnostiku ruky a celková pohyblivost prstů:

- 1.) přivítání prstů - dotyky prstů obou rukou
- 2.) postupné dotyky palce s ostatními prsty na jedné ruce - vpřed a vzad
- 3.) přibližování a oddalování prstů - prostředníku, prsteníku, znázorňující nůžky
- 4.) střídavé mávání prstů - „pa, pa“
- 5.) střídavé údery prstů obou rukou - „psaní na stroji“, „hra na klavír“
- 6.) „dlouhý nos“ - prsty se pohybují
- 7.) vysouvání prstů z pěsti - „kocouří drápky“
- 8.) kreslení kruhu ukazováčkem
- 9.) kroužení ukazováků kolem sebe
- 10.) uložení palce mezi ostatní prsty, ruka v pěst - „pupík“
- 11.) roztažené prsty - „list kaštanu“
- 12.) svírání a rozevírání dlaně s roztaženými prsty
- 13.) masáž dlaně stlačováním masážního míčku nebo kroužku a malém průměru
- 14.) psaní prstem na velkém tácu s krupicí

(Svobodová, 2001, uvedeno ve více pramenech).

1.3.1 Diagnostické metody používané v prakticky zaměřených činnostech

Při pedagogické a speciálně pedagogické diagnostice se využívají metody podobné jako při pedagogickém výzkumu. Využití zjištěných skutečností se však liší. Nejde jen o zjištění, popis a hodnocení jevů, znaků, vlastností, ale hlavně o jejich využití pro nápravu, zlepšení stavu, u postižených dětí i dospělých osob o co nejvyšší míru integrace mezi intaktní populací. Hlubší poznání umožňuje individuální přístup k diagnostikovaným osobám.

Při praktických činnostech se výsledky pedagogické diagnózy využívají především při volbě materiálu a pracovních technik, pracovního postupu a tempa, pomůcek a náradí, případně k úpravě pracoviště a konkrétního pracovního místa, postupu při instruktáži a k průběžnému i závěrečnému hodnocení.

K diagnostickým metodám používaným v PZP patří hlavně:

- pozorování;
- rozbor a hodnocení výsledků činností;
- explorační metody, hlavně rozhovor, méně často dotazník;
- testy zaměřené na úroveň jemné motoriky a psychomotoriky, na hodnocení nonverbální tvořivosti, na zvládnutí činností souvisejících se sebeobsluhou, hodnocení znalostí, postupů aj.

Při praktických činnostech preferujeme vytváření situací, které mohou sloužit k hodnocení jednotlivých vlastností před hodnocením pomocí testů. Pro zhodnocení výchozího stavu - pokud nemáme postačující údaje z pedagogicko-psychologických vyšetření, je často potřebné některý test zařadit. Učitelé si často vytvářejí svoje nestandardizované testy sloužící pro konkrétní situaci. I tehdy je nezbytné respektovat v možné míře metodologická pravidla obecně platná (Vodáková, 2007, s. 76).

1.4 Činnosti a prostředky rozvíjející jemnou motoriku

Hlavním cílem a významným činitelem práce vychovatele v dětském domově je výchova a s tím související volný čas dětí a mládeže, jakožto významný společenský jev i pedagogický problém. Děti si ve svém volném čase chtějí hlavně odpočinout a zbavit se únavy z vyučování. Je nutné volit činnosti tak, aby aktivity a techniky nepřipomínaly dětem školu a výchovné působení bylo přitažlivé a neformální a zároveň rozšiřovalo jejich osobnostní rozvoj.

Výchovný a vzdělávací vliv na dítě může mít prakticky všechno, s čím se dítě setká. Je proto výhodné, když zkušenosti, které chceme, aby dítě získalo, vycházely z určitého ústředního motivu. V tomto případě se jedná o program rozvoje jemné motoriky a zručnosti v podmínkách dětského domova, konkrétně v rodinné skupině. Možností je mnoho.

1.4.1 Praktické a výtvarné činnosti

Jednou z nejdůležitějších činností jsou činnosti pracovní a manuální, které zdokonalují dovednosti v oblasti jemné motoriky.

Manuální zručnost se rozvíjí denně běžnými činnostmi (osobní hygiena - mytí, čištění zubů, česání, oblékání apod.). Tvořivá dílna povzbuzuje fantazii a tvořivost zaměřenou na kreslení a malování, práce s papírem - mačkání papíru, trhání a vytrhávání, stříhání, skládání, spojování (lepení); práce s textilem - šití, vyšívání, háčkování, batikování; práce se dřevem; práce s přírodním, technickým a odpadovým materiálem; práce s modelovacími a licími hmotami a práce pěstitelské a chovatelské.

Pracovní materiál může být velmi různorodý. Velmi často se používá při pracovních činnostech materiál přírodní, tzn. vše, co najdeme v přírodě - šišky, kamínky, větvičky, ulity, rostliny apod. Využít lze také materiál technický, tzn. takový, který již lidé nějakým způsobem zpracovali - zde se jedná např. o drátky, špejle, kousky látek, dýhy, plasty apod. Pokud se ale rozhlédneme kolem sebe, zjistíme, že využitelného materiálu je kolem nás velmi mnoho. Jedná se zejména o materiál odpadový a zbytkový - jako různé krabičky od potravin či průmyslového zboží, proužky ze skartovaček, obalové materiály, plastové lahve, dřevěné a sádkartonové

odřezky, zbytky montážní pěny, přepravky od vajíček či jahod apod. Každý z těchto materiálů může najít ještě své další, netradiční využití (Honzíková, 2005 s. 19).

Děti s lehkou mentální retardací mají v oblibě činnosti, kdy se mohou materiálu dotýkat a kdy mohou pracovat přímo rukama. Šikovnost rukou se později projeví ve zlepšení myšlení. Pro mentálně retardované děti mají tyto činnosti velký význam.

1.4.2 Hry, hračky a jejich využití

Nejlepší způsob, jak může dítě postupně zvládat předpoklady k rozvoji všeho, co bude v životě potřebovat, je samostatná tvořivá hra a experimentace. Každá hra nebo hravě motivovaný úkol dávají příležitost navázat na osobní prožitek, uplatnit zkušenosti a zájmy, vyjádřit vlastní představu o světě i osobitý vztah k němu. Hra může poměrně přesně ukázat stupeň rozvoje dítěte (Oprailová, 1998).

V současnosti se hra považuje za metodu výchovy a vzdělání, má důležité místo i v diagnostice a také v psychoterapii.

U dětí s mentálním postižením může být hra jednotvárná, s mechanickým a stereotypním opakováním děje a průběhu, s nedostatečným slovním komentářem, neadekvátní gestikulací (Vodáková, 2007).

Dítě má potřebu si hrát, ať je zdravé nebo postižené. Při hře je ale nutno přihlídnout k tomu, jakého stupně vospělosti a zralosti dosahuje. V dětském domově se využívají hry a hračky, z nichž některé uvádím.

Manipulační hry

Jejich náplní je manipulace a „experimentování“ s různými předměty a hračkami, které dítě obklopují. Zrakem, sluchem a hmatem dítě poznává jejich vlastnosti a učí se s nimi zacházet. Při diagnostice dítěte s využitím manipulačních her sledujeme, zda je manipulace s hračkami a věcmi přiměřená, zda je v souladu s jejich určením, zda dítě správně odhaduje společenský význam předmětů. Všíáme si preference jedné horní končetiny (laterality) v souvislosti se sledováním jemné motoriky.

Úlohové, tematické hry

Jsou to hry „na někoho“ nebo „na něco“, např. na maminku, na pejska, na obchod, na školu. Při úlohových hrách se může uplatňovat celý soubor pohybových funkcí, jemná motorika dítěte, pohyb z místa na místo a změny polohy těla. Nacvičují se různé pracovní úkony, rozvíjejí se rozumové funkce i sociální vztahy dítěte. Úlohové hry využíváme v terapii pohybových a psychických funkcí. Sledujeme, jak se dítě vžívá do různých rolí, jak dovede napodobovat, vyjadřovat se.

Konstruktivní hry

Při konstruktivních hrách se rozvíjí a zdokonaluje jemná i hrubá motorika, čítí, obratnost, vytrvalost, koordinace obou rukou a ruky s okem i rozumové a psychické funkce.

Pohybové a rytmicko - hudební hry

Patří sem rytmická cvičení s hudbou a popěvky, s náčiním a bez náčiní. Při těchto hrách se rozvíjí celková pohyblivost dítěte, také jemná motorika horních končetin. V dětském domově se nejvíce uplatňují skupinové pohybové hry (obr.1), především míčové.

Receptivní a senzorické hry

Jsou vhodné pro příjem a zpracování podnětů, rozvoj smyslového vnímání i rozumových schopností, rozvoj jemné motoriky a formování postojů, např. poslech pohádky, hra s maňáskem.

Didaktické hry

Rozvíjejí poznávací procesy a vědomosti dětí. Využívají se k učení prostřednictvím hry. Využíváme je ve výchovné práci, ale také v pohybové terapii. Pomocí didaktických her je možné cvičit i jemnou motoriku a koordinaci pohybů a sledovat výsledky řízeného učení dětí.

Společenské hry

Jsou hry aplikované ve skupině, řídí se určitými pravidly. Patří k nim např. hry: Člověče, nezlob se (obr.4), Dáma, šachy, stolní fotbal, stolní hokej, pexeso (obr.2), hrací karty (obr.3), kvarteto, kris-kros aj.

Mají velké uplatnění při rozvoji jemné motoriky, používají se v terapii funkce ruky a psychických funkcí. Užitečně vyplňují volný čas v zařízeních (Vodáková, 2007).

Dřevěné hračky

Ekologická dřevěná stavebnice je kvalitní, vyrobená z bukového dřeva (obr.5), umožňuje sestavení různých herních objektů dle fantazie. Hraní s kostkami i barevnými kolečky (obr.6) je dobrou zábavou pro každé dítě a manipulace s nimi je velmi příjemná a nenásilně rozvíjí jemnou motoriku.

- Speciální dřevěné hračky a rehabilitační pomůcky

Speciální dřevěné hračky a rehabilitační pomůcky (obr.7), které jsou esteticky velmi vkusné, příjemné na pohmat a velikostí odpovídají dětské ruce, se prolínají v mnoha případech jednak svou funkčností, tak i tvarem s hračkou didaktickou. Tyto hračky rozvíjejí u dětí nové dovednosti, jemnou a hrubou motoriku, pohybovou koordinaci a další schopnosti. U dětí mentálně postižených je skoro vždy rozdíl mezi skutečným věkem dítěte a mentálním věkem. Většina těchto hraček je vyvinuta a vyráběna pro rozvoj základních potřeb. Pokud dáme hračku do ruky mentálně postiženému dítěti, tak s tím záměrem, že se jedná především o nácvik jemné motoriky, rozvoj rozumových schopností a zároveň si mohou ověřit i vlastnosti různých materiálů. Ale nesmírný význam mají při nácviku sebeobsluhy a praktických dovedností potřebných pro samostatný život. Je ale třeba předkládat dětem tyto hračky nenásilně a vhodnou motivací, aby dětem přinášely radost (Trnka, 2003).

- Kubusy

Jsou to dřevěné obrázkové kostky (obr.8), o stranách 4 x 4 cm, které rozvíjejí představivost dítěte, jeho zrakové a rozlišovací schopnosti i manipulační dovednosti při vyhledávání, porovnávání nebo sestavování jednotlivých kostek do celku. Lze složit šest různých obrázků. Hra s nimi - otáčení kostky v ruce a hledání správného obrázku, procvičuje a upevňuje držení ruky a paže, zdokonaluje drobné pohyby ruky a prstů a zlepšuje koordinaci obou rukou a očí.

Puzzle

- Puzzle papírové

Tato skládanka (obr.9) podporuje rozvoj jemné motoriky, psychomotorickou dovednost a také prostorovou představivost.

- Puzzle dřevěné

Skládačka (obr. 10) je složená z několika dílků. Dílky puzzlí představují pro děti zajímavé obrazce a tvary a formou hry se děti učí jednotlivé tvary od sebe rozeznávat. Poskládání objektu a manipulace s jednotlivými dílky podporuje rozvíjení základních pohybových a zrakových schopností dítěte.

- Puzzle pěnové

Pěnové puzzle kobercové - vkládačka (obr.11) je zhotoveno ze zdravotně nezávadného materiálu, o rozměrech desky 32x32cm. Při hře si dítě sestavuje plošný model obrázkových motivů, např. dopravních prostředků, ovoce, zeleniny, zvířátek, za pomoci výřezů jednotlivých dílků. Pěnová hmota je pro děti velmi příjemná a i sestavený model je na pohled funkčně i barevně velmi příjemný. Napomáhá rozvoji logického myšlení, konstruktérských schopností, pozornosti, zrakové a taktilní paměti. Každá deska je multifunkční a pomáhá utvářet a rozvíjet dětský intelekt a také jemnou motoriku. Výrobek je vhodný pro děti od 4 až 5 let.

Látková hrací kostka

Je vyrobená z textilu, který odolává dětským prstíčkům a nechá se snadno udržovat. Textilní hračku jsem vyrobila před několika léty při studiu speciální pedagogiky a byla určena pro děti s mentální retardací. Má za sebou několikrát praní v automatické pračce. Je nejen zajímavou dekorací, oblíbenou hračkou, ale i výukovou pomůckou, testovanou dětmi v rodinné skupině. Je složena z velkých bílých (obr. 12) a barevných čtverců, z malých bílých čtverců a malé hrací kostky (obr. 13). Tato hračka slouží k rozvoji myšlení, fantazie, slovní zásoby, matematických představ, k osvojení základních pojmů, ale především k rozvoji jemné motoriky - manipulace

s jednotlivými čtverci, zapínání a rozepínání knoflíků, druků, suchého zipu, zavazování klíček a zavazování tkaniček (návik zavazování tkaniček u bot, návik zavazování klíčky apod.).

Stavebnice

K velké skupině hraček, které rozvíjejí jemnou motoriku, patří stavebnice. Existuje velké množství druhů stavebnic, které jsou vyrobeny z plastu, dřeva nebo z kovu. Stavebnice tvoří soubor drobných stavebních dílků pro plošné a prostorové skládání nebo pro sestavování jednotlivých modelů.

Základním znakem všech níže uvedených stavebnic je jednoduchost a možnost kreativity, manipulace s nimi dětem přináší radost a uspokojení, pobaví je, poučí, ale též pěstuje manuální zručnost. Kromě jiného stavebnice rozvíjejí dětskou představivost a technickou tvořivost. Při těchto hrách se u dítěte rozvíjí a zdokonaluje nejen vnímání prostřednictvím jednotlivých smyslů, ale zvyšuje se také úroveň jemné a hrubé motoriky (Honzíková, 2005).

-Merkur

Tato technická stavebnice obsahuje kovové děrované díly, šroubky, matice a šroubováky (obr. 14). Je výbornou didaktickou pomůckou pro starší děti. Pro malé děti není určena kvůli problémům s vdechnutím malých dílků.

-Lego

Je jednou z nejoblíbenějších a nejvyhledávanějších stavebnic, se kterou si děti rády hrají. Lego (obr. 15) je herní a stavebnicový systém, který je kreativní a který rozvíjí dětskou fantazii a především zručnost. Kostky Lego se dobře skládají, zapadají do sebe bez nejmenší chybičky, je ale nutné stavět na pevné podložce. Jsou to kostky a spojky s charakteristickými výstupky ve dvou řadách, vyrobené z kvalitního pevného plastu. Tyto tvary umožňují vytvářet plošné i dvojrozměrné stavby umístěné v rovině, ale i různě složité modely. S legem si mohou hrát děti zhruba od šesti měsíců, a to s velkými kostkami Lego Baby, pro děti kolem jednoho roku je vhodné Lego Quatro, pro děti od dvou let je vhodné Lego Duplo, pro starší děti od čtyř let firma nabízí velké tematické sady klasického Lega Basic, Creator a Technic.

- *Cheva*

Je u dětí také velmi oblíbená. Cheva je variabilní polytechnická stavebnice, složená z řady stavebních dílů a doplňků. Tato stavebnice povzbuzuje dětskou kreativitu, představivost a hlavně zručnost. Jednotlivé systémy jsou mezi sebou plně kompatibilní. Je to český výrobek cenově dostupný a hlavně kvalitní, který dokáže děti plně zaujmout.

- *Seva*

Seva je známá a velice originální česká polytechnická stavebnice. S dostatkem dílků je možné z ní postavit v podstatě cokoli. Její koncepce je založena na několika málo různých dílech, které je možné libovolně kombinovat, takže mohou vznikat úžasná a originální díla. Princip stavby je velice jednoduchý, nejprve se vytvoří kostra z modrých dílků (tyček), které se spojí s bílými kostičkami, do takto vytvořené plošky se vkládají žluté nebo červené čtverce jako výplň stěny (obr. 16). Pomocí čepů je možné ke kostkám připevnit i kola. Stavebnice je doporučena pro děti od 4 let.

- *Ozubené čtverce*

Jsou to ojedinělé stavební dílky z umělé hmoty, určené k zasouvání a spojování. Ozubené čtverce se dají jednoduše spojovat za sebou, do sebe nebo vedle sebe (obr.17). Manipulace s nimi dokonale posiluje motoriku ruky. Hraje vhodná pro děti od 4 let.

- *Molitanová stavebnice*

Využití stavebnice je mnohoúčelové. Lze využít při hrách, při cvičení, sestavování dle fantazie dětí (obr. 18). Molitanové komponenty, obsahující kostky, kolečka, stříšky a mosty, jsou opatřeny vícebarevným textilním pracím obalem se suchými zipy, které umožňují rozličné spojování a děti sestavují dopravní prostředky, domy, hrady apod. Hra s kostkami velmi pozitivně ovlivňuje zručnost dětských rukou.

Mandaly

Mandala je posvátný kruh tibetského buddhismu. Ve své podstatě představuje velmi symetrický diagram soustředěný kolem svého středu a většinou je rozdělený do čtyř stejně velkých kvadrantů (obr. 19).

Působí opravdu léčivě - pokud se dává často vybarvovat neklidným dětem, úplně je to dokáže změnit, a to k lepšímu, zklidní se. Velmi pozitivně působí na psychomotoriku. Vybarvování mandaly je grafický projev, který je založený na uvědoměném pohybu - koordinace svalstva ruky, zápěstí a prstů, tedy jemné motoriky, ve spojitosti se smyslovými funkcemi, zrakem a hmatem.

1.4.3 Kineziologie

Kineziologické cvičení je soustava cviků, které jsou jednoduché, bezpečné, provádějí se bez jakýchkoliv pomůcek a pozitivně ovlivňují akademické schopnosti a dovednosti. Umožňují vyladit funkce mozkových hemisfér, obou očí, uší a celého těla. Podporují všechny denní činnosti dítěte, odstraňují únavu, stres, umožňují jasněji myslet a dodávají dětem radost z pohybu. Při cvičení je vždy třeba respektovat fyzické síly dětí a nic nepřehánět. Pravidelným a důsledným cvičením se dá dosáhnout zlepšení v oblasti jemné motoriky i grafomotoriky. Cvičení provádíme jako skupinové.

Energeticky správný pohyb aktivuje naši životní sílu:

- 1.) hrubý motorický pohyb (chůzi)
- 2.) jemný motorický pohyb (činnost ruky, psaní)
- 3.) nejjemnější motorický neklid (myšlení, soustředění, prožívání emocí a pocitů)

(Kim da Silva, Do-Ri Rydl, 1998)

1. Pohyb do kříže

Koordinuje obě poloviny mozku, očí, uší a obě strany těla. Všechny činnosti, které mají něco společného s učením, přijímáním, přetvářením a chápáním nám jdou snadněji.

Dáváme levý loket k pravému kolenu a pravý loket k levému kolenu. Přitom je důležitý pohyb v ramenou. Pohyb do kříže můžeme dělat uvolněně kdykoliv (obr.20).

2. Osmičky očima

Toto cvičení nám pomůže zlepšit koordinaci ruky a očí. Podporuje soustředění.

Nataženou dlaní malujeme ve vzduchu ležatou osmičku - znak nekonečna. Začneme vždy od středu směrem doprava nebo doleva nahoru. Během tohoto pohybu držíme hlavu klidně a očima sledujeme svou ruku, pohybující se po osmičce. Ruku mají sledovat pouze oči. Čím více při cviku pohybujeme hlavou, tím více bráníme pohybům očních svalů. Osmičky děláme nejprve pravou paží, potom levou paží, poté oběma pažemi současně, přičemž se dlaně vzájemně dotýkají.

3. Osmičky ušima

Toto cvičení zapíná energii uší, uvolňuje rovnováhu očí sjemnou motorikou. Zlepšuje soustředění, lépe slyšíme a slyšené se lépe zpracovává v mozku.

Pokrčíme mírně kolena, položíme levé ucho na levou paži a očima se díváme na natažené prsty. Hlava a ramena zůstávají během cvičení navzájem pevně spojeny. Nyní malujeme paži před svým tělem do vzduchu ležaté osmičky. Přitom začínáme vždy doprava nebo doleva nahoru. Cvičení opakujeme i s druhou rukou.

4. Kutálení hlavy

Cvičení uvolňuje ramenní pletenec, podporuje dýchání, jemnou motoriku a energii očí.

Stojíme vzpřímeně, necháme ramena volně viset. Zakloníme hlavu do šíje a v této pozici ji uvolníme. Uvolníme také čelist, ústa mírně pootevřeme. Nyní kutálíme hlavou pomalu sem a tam. Pak hlavu předkloníme a bradu dáme co nejbližší k hrudní kosti. Dbáme na to, aby přední krční svaly byly uvolněné, aby bylo cítit protažení v šíji. Nyní zase kutálíme hlavou sem a tam.

5. Sova

Cvik uvolňuje ramenní svalstvo, aktivuje dýchání, energii očí a uší, zlepšuje se myšlení a paměť. Zlepšuje se také koordinace ruka-oko, jemná motorika i soustředění na práci. Napomáhá odbourávání stresu.

Čtyřmi prsty pravé ruky obejmeme horní trapézový sval (ohyb ramene a hlavy) na levé straně těla a jemně ho stlačíme k sobě. Nyní se nadechneme. Při výdechu

otočíme hlavu doleva a díváme se jako sova dozadu přes rameno. Při nádechu opět otočíme hlavu dopředu. Při dalším výdechu otočíme hlavu doprava a díváme se jako sova dozadu přes rameno. Při nádechu otočíme hlavu opět dopředu. Při výdechu skloníme nyní hlavu jemně k hrudi a cítíme přitom protahování šíjových svalů. Celý postup si ještě jednou zopakujeme a pak vše uděláme ještě jednou na druhou stranu.

6. Protahování pažních svalů

Cvik slouží k udržení rovnováhy ramenního pletence, dýchání, energie uší, zlepšuje držení těla vsedě. Je to nejlepší cvičení pro rozvoj jemné motoriky, zvyšuje pohyblivost a odbourává stres.

Natáhneme levou paži ke stropu, natažení vychází z kyčlí, jako bychom chtěli dosáhnout až na strop. Nadechneme se. Při každém výdechu protahujeme paži čtyřmi směry: doleva, dozadu, doprava, dopředu. Druhá ruka provádí při výdechu protitlak. Stejně protahujeme i svaly druhé paže. Udržení určitého pořadí směrů není nutné. Protahování pažních svalů můžeme zařadit kdykoliv (Kim da Silva, Do-Ri Rydl, 1998).

1.4.4 Hra na zobcovou flétnu

Vzhledem k mentálním předpokladům a volným vlastnostem se učí děti hrát na zobcovou flétnu podle programu pro předškolní děti. Jednotlivé tóny mají děti pojmenovány a tím je rozlišují. Během školního roku děti zvládnou zahrát 10 - 15 písniček.

Hra na zobcovou flétnu (obr.21) uvolňuje a procvičuje jemnou motoriku, navíc podporuje hudební citění a vnímání, zlepšuje dýchání, kultivuje projev dětí, rozvíjí volní vlastnosti.

Nadšení a zájem o flétnu je velký a přirozená touha něco dokázat a předvést spolu s pravidelným cvičením, přináší dětem radost a uspokojení. Vede ke zklidnění nadměrně živých dětí.

1.4.5 Canisterapie

Canisterapie je metoda, při které se využívá pozitivního působení psa na člověka, hlavně plní funkci motivační, uplatňuje se v rozvoji citového vnímání - hlazení psa, mazlení, pes reaguje vždy pozitivně na něžné zacházení a fyzický kontakt, hlazení psa děti zklidňuje. Působí v rozvoji sociálního kontaktu - děti se učí být k sobě ohleduplné, pes posiluje pocit sounáležitosti díky společnému zážitku, napomáhá k nácviku sebeovládání a tolerance. V logopedii - všechny činnosti provází nácvik komunikačních dovedností, rozšiřování slovní zásoby, lze motivovat děti, aby dbaly na správnou výslovnost, aby pes rozuměl povelu, který mu dají.

Uplatňuje se i v rozvoji jemné motoriky. Jemnou motoriku je možné rozvíjet podáváním drobných předmětů psovi (piškoty, granule), česání psa, zapínáním a rozepínáním obojku se učí nové dovednosti a procvičuje se jemná a přesná práce ruky. Pes motivuje děti k různým pohybovým aktivitám, jako je kutálení míčku, házení hraček a míčku a k celkové lokomoci za psem (lezení, házení, skákání, přelézání apod.).

Pravidelná návštěva pejska změní počáteční hektické a hlučné chování dětí. Děti se musí naučit a uvědomit si, jak se v přítomnosti psa chovat. Proto je dobré často zařazovat hru „Jsem pes“. Jedno dítě stojí uprostřed a ostatní na něj pokřikují jeden přes druhého. Všem dětem není tento hluk příjemný, proto se zklidní i hyperaktivní děti. Děti se snaží plnit zadané úkoly, pejsek je kontroluje, a tak jej mohou odměnit piškotkem, mohou ho hladit (obr.22), hrát si sním. Pes napomáhá stimulaci, je vhodným nástrojem pro vytvoření vztahu k ostatním dětem a lidem obecně. Plní potřebu citové jistoty a bezpečí (obr.23), poskytuje vždy zpětnou vazbu, zbavuje napětí, nepříjemných emocí a nepřiměřeně obranných reakcí. Každou činnost se psem provází nácvik hygienických návyků, což postupně časem podporuje jejich zafixování a zautomatizování (Terčová, 2007).

1.4.6 Relaxace

Její smyslem je uvolnění, které by mělo kompenzovat předchozí fyzickou a duševní zátěž. Žádoucí stav je dobré navodit poslechem mluveného slova za doprovodu reprodukováné relaxační hudby, ale raději volit jednodušší relaxační techniky

a relaxovat kratší dobu. Je vhodné, aby děti zaujaly pohodlnou polohu v leže na podložce (obr.24).

1.5 Dětský domov rodinného typu

Školské zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

(zákon č. 109/2002 Sb. a jeho novela ze dne 19. srpna 2005 č. 383/2005 Sb.)

Dětský domov je školské zařízení pro výkon ústavní výchovy dětí. Zajišťuje základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách. Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

Dětský domov poskytuje dětem plné přímé zaopatření, tzn. ubytování, stravování, ošacení, potřebné učební pomůcky a potřeby pro využití volného času, náklady na zdravotní péči, léčiva a zdravotnické prostředky, poskytuje dětem a mládeži kapesné, osobní dary a věcnou pomoc při odchodu zletilých ze zařízení a úhradu nákladů na dopravu do sídla školy.

Dětský domov vytváří podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti.

S dítětem je zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.

Dětský domov zajišťuje náhradní výchovnou péči dětem ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé nezaopatřené osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově. Dětský domov může poskytovat plné přímé zaopatření zletilé nezaopatřené osobě po ukončení výkonu ústavní výchovy, připravující se na budoucí povolání, nejdéle však do věku 26 let, a to za podmínek sjednaných ve smlouvě mezi nezaopatřenou osobou a dětským domovem a tedy zcela dobrovolně.

Nadřízeným správním orgánem ředitele dětského domova je krajský úřad.

Podle zákona č. 109/02 Sb., § 34 vede DD tuto povinnou dokumentaci:

- 1.) vnitřní řád
- 2.) roční plán výchovné práce
- 3.) týdenní programy výchovně vzdělávací činnosti
- 4.) jednací protokol
- 5.) osobní dokumentaci dětí včetně záznamu o stavu dětí vedených odbornými pracovníky zařízení a programu rozvoje osobnosti a písemných žádostí osob odpovědných za výchovu o povolení pobytu podle § 23 odst. 1 písm. a)
- 6.) dokumentaci o umístění a průběhu pobytu dítěte zadrženého na útěku
- 7.) knihu denní evidence zařízení
- 8.) knihu úředních návštěv
- 9.) knihu ostatních návštěv, včetně evidence návštěv osob odpovědných za výchovu

Personální zabezpečení:

- 1.) pedagogický sbor:

ředitelka

vedoucí vychovatel

skupinový vychovatelé

asistentky pedagoga

sociální pracovnice

psycholog (externě)

Pedagogičtí pracovníci musí splňovat předpoklady pro výkon činnosti dle zákona č. 563/2004 Sb. Ve znění pozdějších předpisů a § 18a zákona č. 109/2002 Sb. Ve znění pozdějších předpisů (psychická způsobilost).

- 2.) ekonomicko - provozní útvar:

účetní

vedoucí stravování, mzdová účetní

kuchařky

pradlena

uklízečka

řidič - údržbář

Dítě po odchodu z rodiny je umístěno v diagnostickém ústavu, pobyt zde trvá zpravidla 8 týdnů, kde tým odborníků s dítětem pracuje a pak se rozhoduje, kam bude dítě umístěno (DD, DD se školou, VÚ). Provádí se zdravotní, psychologické, pedagogické a sociální vyšetření, zjišťuje se odhalení příčin výchovného problému a stanovení vhodných výchovných opatření.

Děti se v dětském domově ocitají z mnoha důvodů. Většinou se jedná o určité selhání rodiny, především zanedbání výchovy. Protože rodina nefunguje, dochází pak k odebrání dětí kvůli jejich nevhodnému chování např. záškoláctví, agresivitě, asociálnímu chování nebo děti bývají týrané, dochází k domácímu násilí, sexuální delikty na dětech, ale v neposlední řadě i alkoholismus a kriminalita rodičů. Příčinou umístění dětí v dětském domově může být i tíživá sociální situace rodiny (bydlení).

Poté, co děti opustí dětský domov a nechtějí či nemohou vrátit se do původní rodiny, mohou se nastěhovat (minimálně) na rok do tzv. startovacího bytu, který je zřízen samostatně mimo zařízení. Této možnosti využívají velmi často, neboť tak získají pěkné a cenově přijatelné bydlení a navíc i pomoc a podporu svého dětského domova.

1.5.1 Rodinná buňka dětského domova

Po listopadových událostech roku 1989 došlo k bouřlivému rozvoji zařízení. Dětské domovy hledaly své místo ve spletnosti zákonů - měnily se názvy zařízení, formy hospodaření a dětské domovy se staly samostatným právním subjektem. Začaly vznikat při dětském domově, jako experiment podporovaný MŠMT ČR, rodinné buňky. Tento projekt se osvědčil ve všech směrech a dětské domovy internátního typu se díky rekonstrukcím stávajících budov přeměnily na dětské domovy rodinného typu, kde základní organizační jednotkou je rodinná skupina. Za každou rodinnou skupinu odpovídají pedagogičtí pracovníci (tety, strýci).

Byt rodinné buňky je vybaven běžným standardem. V bytě žije nejméně 6 a nejvíce 8 dětí, o které se starají a pravidelně se střídají dvě skupinové vychovatelky

a jedna pedagogická asistentka. Přes noc o děti pečují pedagogické asistentky. V bytě si děti samy uklízejí, pečují o ošacení, vaří si, včetně nákupu potravin

Svůj volný čas tráví děti obdobně jako jejich vrstevníci v běžné rodině. Po návratu ze školy si plní své školní a domácí povinnosti, rovněž mají čas na své osobní zájmy a záliby a mají možnost využívat volnočasové aktivity, které nabízí město. Zájmové kroužky vedou skupinová vychovatelé (kroužek hudebně dramatický, výtvarný, dovedných rukou, hra na zobcovou flétnu, zahradnický aj.).

Výchovně vzdělávací práce je zaměřena na rozvíjení a kultivaci osobnosti, na osvojování si pracovních návyků potřebných k uplatnění dětí v praktickém životě.

Veřejnost ví o dětských domovech velmi málo, je málo informována o životě dětí v dětském domově. Tyto děti jsou vnímány většinou negativně, protože lidé si bohužel mnohdy neuvědomují, že v DD nejsou vlastní vinou. Je dobře, že se zákony staví na stranu dětí a tím se mohou děti v dětském domově cítit jako v rodinném prostředí.

2 CÍL PRÁCE, HYPOTÉZA A ÚKOLY

2.1 Cíl empirické části bakalářské práce

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, na základě poznání individuálních předpokladů, vliv vybraných praktických činností na rozvoj jemné motoriky u dětí s lehkým mentálním postižením v rodinné skupině dětského domova.

Po formulaci cíle své bakalářské práce jsem si položila především tyto otázky:

Jak má vychovatel postupovat, aby snížil neúspěch svěřených dětí?

Jak pomoci dětem, které cítí neúspěch a ztrácejí chuť kreslit si a psát?

Jak jim tuto cestu usnadnit?

Jak najít způsob, aby děti nepostřehly, že hry a ostatní praktické činnosti jsou cílené a jsou tu proto, aby jim pomohly překonat určité překážky a neúspěchy?

Jak je co možno nejlépe dosáhnout stanoveného cíle?

2.2 Hypotéza

Zařazením programu praktických a výtvarných činností, her a cvičení cíleného na rozvoj jemné motoriky je možné zlepšit úroveň jemné motoriky a grafomotoriky u dětí s lehkým mentálním postižením.

2.3 Úkoly bakalářské práce

Pro splnění cíle a ověření hypotézy jsem uskutečnila tyto úkoly:

- 1.) Na základě strukturovaného pozorování dětí v přirozených a pracovních činnostech stanovit přesné cíle - co a jak budu pozorovat.
- 2.) Vytvořit nestandardizovaný test pro zjištění úrovně jemné motoriky a grafomotoriky pro děti cílové skupiny a test realizovat v září 2007.
- 3.) Vytvořit program praktických a výtvarných aktivit, cvičení, uvolňovacích cviků, her, kineziologického cvičení a ostatních činností se zaměřením na rozvoj jemné motoriky.
- 4.) Program realizovat v období září 2007 - prosinec 2007.
- 5.) Po ukončení programu zařadit testy stejné jako na začátku.
- 6.) Výsledky obou testů a pozorování vyhodnotit a vyvodit závěry o vlivu realizovaných činností.

3 METODIKA PRÁCE A CHARAKTERISTIKA PODMÍNEK PRO JEJÍ REALIZACI

3.1 Charakteristika pracoviště a členů cílové skupiny

Zařízení, ve kterém pracuji, se nachází v klidné části Horšovského Týna, v blízkosti zámku a nádherného zámeckého parku. Budova je rodinného typu, patrová, nově opravená, v přízemí je umístěna speciální škola, v 1. patře v bytě 3 + 1 je rodinná buňka dětského domova - detašované pracoviště. Pracuji zde jako vychovatelka.

Rodinnou skupinu tvoří kolektiv dětí, jehož způsob života i prostředí v dětském domově jsou přizpůsobeny životu v rodině. Do obsahu mého zaměstnání patří péče o děti po příchodu z jejich škol, která zahrnuje školní přípravu na druhý den, přípravu svačiny a uvaření večeře za pomoci dětí, včetně nákupu potravin, péči o ošacení apod. V sobotu a v neděli si vaříme celodenní menu. Jedině tak děti získají představu o tom, kolik co stojí, a jsou tak částečně připraveny na život. Nedílnou součástí je příprava smysluplného využití volného času každého z osmi dětí, nabídkou vhodných relaxačních, výtvarných, hudebních, pohybových, pracovních činností, a navíc umožnit těmto dětem kontakt s okolním, přirozeným světem. Věnujeme se různým tvořivým hrám, nabízíme dětem zajímavé činnosti, organizujeme společné výlety, víkendové pobyty, návštěvy koncertů a divadla, besedy a rozhovory dle jejich zájmu. Některé z dětí jsou zapojeny do aktivit, které nabízí město - sportovní kroužek TJ, kopanou a taneční kroužek. Za nejdůležitější obsah své práce považuji péči v oblasti emocionální. Se svými kolegyněmi se snažíme nahradit ztracenou rodinnou péči každodenním individuálním přístupem a především je vyslechnout, pofoukat rány, povzbudit, potěšit a pochválit.

Proto se snažím předkládat dětem úkoly přitažlivou formou - co je zajímá a baví, to nepřeruší a snáze dokončí. Využívám také vhodnou motivaci, nešetřím pochvalou a drobnou odměnou. Oceňuji i malé pokroky a úspěchy, případně třeba jen snahu. Znevažováním jejich úsilí nebo nucením do činnosti bych dosáhla spíše odporu a riskovala bych, že se budou napříště úkolům vyhýbat. Protože všechny děti mají kromě mentálního postižení syndrom poruchy pozornosti, někteří ještě spojenou

s hyperaktivitou, umožňují při aktivitách časté změny poloh - mohou sedět, klečat, stát (tím se předejde únavě a snížení pozornosti). Děti jsou již naučené, že si mohou odběhnout napít se, osvěžit se, ale stále je vedu k tomu, aby se k započaté práci vracely bez okolků a zbytečných prodlev. Snažím se u nich nepotlačovat psychomotorický neklid, který jejich konání provází, neboť tyto děti se dokáží soustředit jen na jednu věc. Kdyby se musely soustředit ještě na ovládání svého neklidu, nepracovaly by kvalitně a práci by opět nemusely dotáhnout do konce. Dětem pomáhá při plnění úkolu klidné prostředí, pohoda, úměrnost požadavků a nároků, věcnost a důležitý je čas při plnění.

D 1

Chlapec je 8 let. Jeho otec je narkoman, nejeví o dítě zájem, matka nevyučená, nezaměstnaná, stará se o další dvě děti sama a o syna nemá zájem. Matka má psychické problémy, léčí se. D 1 se narodil z druhé gravidity, spontánním porodem, dítě bylo určeno k adopci, ale na porodním sále si to matka rozmyslela a adopci zrušila. Doma byl bohužel jen krátce. Dítě bylo do tří let věku umístěno v kojeneckém ústavu, potom byl nějaký čas v péči matky. Neuropsychický vývoj byl opožděný, chodit začal ve dvou letech, přetrvávalo časté noční pomočování. Váží rozvoj řeči, u chlapce se projevoval negativismus, vzdor, odmítal se podřít, občas silné agresivní projevy vůči sestřám (každá má jiného otce), ale i vůči matce. Na pokyny reagoval opožděně, často nevyhověl výzvám. Matka jej výchovně nezvládala, fyzicky je trestala (na různých částech těla známky po fyzickém ubližování) a na základě lékařské zprávy nechala nezletilého umístit do DPL Opařany. Posléze byl přijat k diagnostickému pobytu v DÚ Plzeň a na základě nařízené ústavní výchovy umístěn do rodinné buňky dětského domova koncem dubna 2007.

Z psychologického i psychiatrického vyšetření je zřejmé, že jde o chlapce s intelektem orientačně v pásmu středně těžké mentální retardace v kombinaci s výchovnou a sociální zanedbaností, s projevy hyperkinetického syndromu ADHD a afektní emotivní labilitou. Má výrazné narušení porozumění řeči, nerozumí ani nejzákladnějším pokynům (např. nazuj si bačkory), má chudou slovní zásobu na úrovni 3 letého dítěte, víceslabičná slova se mu nedaří vyslovit, přesmykuje či redukuje počet slabik, mnohačetná dyslálie, řeč je obtížně srozumitelná.

Výrazně opožděná je i grafomotorika a jemná motorika, pokouší se napodobovat tiskací i psací písmena (neodpovídá ani předškolnímu věku), celkově je velmi neklidný, pracovně nezralý, vázaný na vedlejší podněty, má poruchu koncentrace pozornosti. Užívá antidepresivní léky, denně se provádí individuální činnost v oblasti logopedické nápravy. Navštěvuje základní školu speciální. Je pravák.

D 2

D 2 je 10 let. Narodil se jako nemanželský syn, matka s otcem nežijí ve společné domácnosti. Matka žije u rodičů ještě se dvěma staršími dětmi. Je nezaměstnaná, s velmi nízkým intelektem, není schopna se o děti starat samostatně a tak jim zajistit základní životní potřeby. Otec nejeví o děti zájem, proto byla u nejmladšího chlapce nařízena ústavní výchova. Měl přiznán odklad školní docházky pro výchovnou zaostalost, řečovou nevyspělost, bázlivost a mentální deficit. Na základě psychologických a psychiatrických vyšetření nastoupil rovnou do 1. ročníku základní školy praktické, projevují se u něj obtíže příznačné pro ADHD. Trpí noční enurézou, velmi těžce nese nezáměr matky.

Je afektivní, výkonově pasivnější, v pracovních činnostech se projevuje povrchosť. Ve škole náleží k podprůměru (na vysvědčení se objevily čtyři dostatečné), pravděpodobně se jedná o vrozenou intelektovou schopnost zasahující pásmo střední inferiority s psycho-sociální nezralostí dítěte, deprivací syndrom a výchovné i výukové deficity, zejména z raného věku. Řeč odpovídá výrazně mladší populaci, nehovoří ve větách, hovoří agramaticky, zkomoleně artikuluje. Je v péči logopéda. Velký deficit má také v oblasti jemné motoriky a v grafomotorických výkonech. Pro realizaci své činnosti potřebuje hodně času, jeho práce bývá nepřesná, díky malé zručnosti nedbalá a často nedokončená. Je pravák.

D 3

D 3 je 7,5 roku. Do rodinné buňky nastoupil spolu se svojí starší sestrou v květnu 2007 přímo z rodiny. Oba rodiče jsou Rómové, dlouhodobě vedeni na UP, pobírají dávku hmotné nouze. Výchova dětí ze strany rodičů nebyla žádná, děti si dělaly, co chtěly (počínající výchovné problémy - krádež, vandalismus). Chlapec nastoupil v září

2006 do 1. třídy základní školy, ale z důvodu naprosté nepřipravenosti musel být přeřazen do mateřské školy, kam docházel velmi zřídka. Je velice zanedbán, učí se jíst s příborem, nemá téměř žádné hygienické návyky, špatně mluví, není mu rozumět.

V září 2007 nastoupil do 1. třídy základní školy praktické, ale spolupráce s chlapcem je velmi omezena. Po letních prázdninách narostl neklid, živost, roztěkanost. Svévole si bere předměty, nejraději ostré - nože, nůžky a má tendence ohrožovat jimi ostatní. Podléhá atakům vzteku a je nepořádný. Odborná vyšetření konstatují intelektově subnormní vývoj, řečovou vadu patlavost, výraznou dekoncentraci pozornosti, poruchy chování na bázi hyperkinetického založení, labilní afektivitu, impulzivitu se sklony k emočním rozladám.

Pozornost je velmi kolísavá, brzy nastupuje únava, projevující se kumulací psychomotorického neklidu, odbíhavým myšlením. Projevuje se ADHD a porucha prostorové orientace, neboť má veliký problém v jemné motorice a grafomotorice - není schopen cíleně zaměřit pohyb ruky, např. obtáhnutí předepsaného tvaru, neschopnost provedení tahu žádaným směrem a není schopen reprodukovat jednoduchý tvar dle předlohy. Při psaní a kreslení vykazuje špatný úchop a křečovitě držení psacího náčiní. Intelektově a mentálně se opoždí o 2 roky. D 3 je chlapec se zjevným vývojovým deficitem, převážně sociálně-výchovného rázu a s deprivacími projevy, vlivem nedostatečných sociálních stimulací v raném období.

D 4

D 4 je o dva roky starší sestra D 3, romského původu. Spolu s bratrem nastoupila do rodinné buňky v květnu 2007, kdy jim oběma byla nařízena ústavní výchova. D 4 je na rozdíl od svého bratra sociálně zdatnější, schopna cílené spolupráce, výrazně lepší je i pracovní zralost a lépe zvládá svoji impulsivitu. Je klidnější, citlivá, někdy až stydlivá a vzhledem ke svému věku dost sugestibilní a závislá na autoritě. Její intelekt a mentální vyspělost je ve velké míře negativně ovlivněna sociálním a výchovným zanedbáním v rodině.

Ve svém bydlišti navštěvovala 3. třídu základní školy s podprůměrnými výsledky. Výrazná úzkost, strach, deprivace a nechuť ke školní práci, byly důsledkem častého školního neúspěchu. Na základě několika psychologických vyšetření

přestoupila v říjnu 2007 do 4. třídy základní školy praktické, kde v současné době patří k nejlepším ve třídě a do školy se velmi těší.

D 4 je ctižádostivá, snaživá, dožaduje se zájmu vychovatelky a kladného hodnocení své práce. Písmo vykazuje blok ruky s křečovitým úchopem psacího náčiní. Její práce bývá nepřesná a kvůli malé zručnosti vypadá nedbale. Pro realizaci jakékoli činnosti potřebuje daleko více času, ale práci vždy dokončí, je trpělivá. Snaží se vyhovět požadavku vychovatelky. Veškeré činnosti vykonává pravou rukou.

D 5

D 5 je osmiletý chlapec, který je v ústavní péči od května 2000 (kojenecký ústav, dětský domov Trnová), do rodinné buňky byl přijat v březnu 2007, kde na základě psychologických vyšetření začal navštěvovat 1.třidu základní školy praktické.

Adaptace na nové prostředí u něj byla bezproblémová. Předchozí psychologická vyšetření uvádí lehkou mentální retardaci a sociální znevýhodnění. V popředí chování se projevuje zvýšený neklid a především porucha pozornosti. Rozvoj mentálních schopností je značně disproporční, konkrétní výkonnost závisí na momentálním stavu pozornosti a není motivován výsledkem. Snaží se spolupracovat, ale před subjektivně těžkými úkoly má tendenci předem rezignovat. Pomáhá pochvala a povzbuzení, pozornost uniká na vedlejší podněty, nedokáže se přiměřeně soustředit.

Řečový projev dyslalický, má chudou slovní zásobu, vážne plynulost řeči, proto je v trvalé péči logopéda. Jemná motorika a grafomotorika je pravoruká, úzkostná s prvky organického psycho-syndromu, má špatný úchop psacího náčiní. Pracovně je velmi nesamostatný, vyžaduje neustále pomoc a pozornost vychovatelky. Proto je důležité vhodnou pochvalou D 5 motivovat ke zlepšení a rozvoji jemné motoriky a grafomotoriky.

D 6

D 6 je desetiletý romský chlapec, výrazně emočně deprimovaný. Navštěvuje 2. třídu základní školy praktické. Povinnou školní docházku nastoupil po dvou odkladech v osmi letech. Předtím navštěvoval dva roky přípravného stupně základní školy speciální.

Chlapec se projevuje výraznou úzkostí, strachem a nízkou stresovou odolností v náročných zátěžových situacích, kdy v afektu ohrožuje okolí ostrými předměty (nože, nůžky, kružítko), má kolísavou náladu, vnitřní neklid střídající naprostou rezignaci. Extrémně nízké sebevědomí, chudá slovní zásoba, výslovnost patlavá až nesrozumitelná, má potíže ve čtení, čte pomalu a vlivem vady řeči nesrozumitelně i spontánní písemný projev je velmi neuspokojivý. Je postižena koordinace hrubé motoriky, je neobratný a vlivem neurotických tendencí je značně snížená jemná motorika prstů. Písmo má velmi neúhledné. Lateralita je pravoruká, vyhraněná, projevuje se u něj silná porucha aktivity, pozornosti a vizuomotorické koordinace. Vhodná motivace, klidné a důsledné vedení vedou jen k mírnému a krátkodobému zlepšení výkonu.

Na základě psychologického vyšetření se chlapec nachází v pásmu středně těžkého mentálního defektu se silnou unavitelností a psychomotorickým neklidem. Vývoj dítěte je poznamenán výraznou výchovnou zanedbaností a deprivacním syndromem. Pravděpodobně nebude schopen zvládnout nároky základní školy praktické a bude nutné zařazení do školy speciální.

D 7

Dívka je v rodinné skupině od ledna 2006, kdy jí byla nařízena ústavní výchova. V září jí bylo deset let, navštěvuje čtvrtý ročník základní školy praktické, kam byla přeřazena na základě psychologických vyšetření na začátku školní docházky ve 2. třídě.

Je ctižádostivá, těžce nese neúspěch. Dožaduje se zájmu vychovatelky a hodnocení své práce. Je velmi neklidná, afektovaná a nepořádná (v osobních věcech, ale i při tvořivých činnostech), je netrpělivá, někdy až zlá, pokud se jí práce nedaří, následuje vztek, pláč a obvinění všech, kteří jsou kolem ní. Mnohdy bývá zatvrzelá a odmítá činnost, pokud se jí zrovna nechce. Má problémy s ostatními dětmi ve skupině, stále všechny poučuje, lže, vymýšlí si na děti nepravosti. Nepřipouští kompromis a nesnáší oprávněnou kritiku. V každé činnosti vydrží velice krátkou dobu a posmívá se ostatním, svoji práci často dokončí nedbale a nepřesně, ale ve srovnání s ostatními je manuálně zručná. Psací náčiní drží již dobře. Je pravák.

D 8

D 8 je jedenáctiletá dívka, která byla do dětského domova umístěna na základě soudního rozhodnutí před třemi roky. Pochází z rodiny žijící v nevyhovujících materiálních a hlavně sociálních podmínkách. Dívka byla z první třídy ZŠ vrácena do MŠ pro nepřipravenost a chabé návyky. Nyní navštěvuje 3. ročník základní školy praktické, kam byla přeřazena na základě psychologických vyšetření, která konstatují oslabené sociálně společenské zábrany, podprůměrný intelektový vývoj se zvýšenou unavitelností a poruchami pozornosti.

V současné době se na celkovém obrazu mentální výkonnosti dívky nepříznivě podílejí další psycho-sociální faktory, zejména bezbřehá výchova v rodině v prvních letech, s absencí mnoha stimulací a bez upevňování návyků. V samostatné práci je dívka mnohdy dezorientována, nerespektuje zadaná pravidla, hledá vlastní postupy a má tendenci zadané úlohy nedokončit. Kresba je obsahově i formálně velmi jednoduchá - zaostávající za věkem, psací náčiní drží správně. Je vyhraněná pravačka.

Vyžaduje opakovaně a stále potvrzování správného postupu. Dokáže se soustředit a pracovat kratší dobu, pak narůstá okamžitá povrchnost a nechutí k jakékoliv činnosti, proto je nutné často střídát činnosti, a tím tak zmírnit rychle nastupující unavitelnost. Verbálně se projevuje vcelku aktivně, mluví výrazně, řeč je nečistá s komolenými slovy - celkově defektní. Je v péči logopéda. Ve srovnání s ostatními dětmi je manuálně celkem zručná.

3.2 Metodika práce

3.2.1 Strukturované pozorování

Na samém začátku svého výzkumu jsem použila metodu strukturovaného pozorování. Nejdříve jsem prostudovala literaturu týkající se této pedagogické metody. Cílem pozorování bylo sledování dětí v přirozených situacích i při konkrétních aktivitách, jako jsou praktické a výtvarné činnosti, příprava na vyučování a smysluplné využití volného času po příchodu ze školy do rodinné buňky. Další důležitou informací k získání údajů o dítěti byl rozbor výsledků, zejména kresebných projevů, výsledků tvořivé herní činnosti a dalších aktivit.

Při pozorování dětí v běžných a pracovních činnostech jsem si stanovila přesné cíle - co a jak budu pozorovat (tab.1) a na to jsem se zaměřila. Zjišťovala jsem dále stav jemné motoriky jednotlivých dětí, které ve sledovaných činnostech dosahovaly. Úroveň zjištěných dovedností jsem zaznamenávala do připraveného archu. Na základě těchto skutečností jsem pak cíleně vytvořila plán vhodných aktivit, které by měly postupně úroveň jemné motoriky rozvíjet a zároveň děti nestresovat.

Tab.1: Úroveň dovedností zjištěných na začátku září 2007.

Koordinace ruky a oka, manipulace s předměty, držení tužky	D 1	D 2	D 3	D 4	D 5	D 6	D 7	D 8
Při zacházení s předměty je neobratné	x	x				x		
Zacházení s běžnými předměty mu činí někdy problémy	x		x		x	x		
Má problémy při manipulaci s drobnými předměty	x	x	x	x	x	x	x	x
Koordinace ruky a oka je v pořádku, je zručný(á)							x	x
Drží tužku nesprávně čtyřmi prsty a křečovitě	x							
Drží tužku nesprávně a křečovitě			x		x	x		
Drží tužku správně, má prohnutý ukazovák (křečovitě)		x		x				
Drží tužku správně, lehce (špetkový úchop)							x	x

2.2 Činnosti a prostředky rozvíjející jemnou motoriku

Na základě těchto výsledků jsem se rozhodla provádět s dětmi činnosti tak, abych rozvíjela a zdokonalovala uvedené motorické a psychomotorické dovednosti.

Do volnočasových aktivit jsem pravidelně 2x v týdnu zařazovala hruⁿ a zobcovou flétnu, denně, před přípravou na vyučování cvičily děti jednoduché cviky z kineziologie a cviky s říkadly na uvolnění ruky. Se zvýšenou intenzitou jsem dětem nabízela hry a hračky, které zlepšují úroveň jemné motoriky, 1x v týdnu docházela do rodinné buňky canisterapeutka paní Bohmová s fenkou Jackii. Zařazovala jsem relaxaci a pohybové hry rozvíjející hrubou motoriku a obratnost.

Při sestavování tematického plánu volnočasových aktivit jsem vycházela² Původního ročního plánu rodinné skupiny. Vytvořila jsem program praktických Činností, který byl cílený na rozvoj jemné motoriky dětí v podmínkách rodinné buňky. Plán nebyl striktní, všimla jsem si individuálního zájmu dětí a jejich spontánnosti^a byl přiměřený jejich duševním i tělesným schopnostem. Činnosti jsem upravila tak,^{ab} y po dobu čtyř měsíců převažovaly aktivity, které mají pozitivní vliv na rozvoj celé^{ru}ky, což je jakákoliv práce s papírem - mačkání, trhání, skládání, stříhání; také modelování; práce s drobným materiálem, přírodninami.aj., ale zároveň tak,^{ab} y ostatní výchovně-vzdělávací složky byly vyvážené. Respektovala jsem didaktickou zásadu přiměřenosti věkovým zvláštnostem, ale současně abych přitom využila co nejvíce schopností a možností každého ze svěřených dětí.

Vytvořila jsem prostor dostatečný pro získávání dovedností a zkušeností nabídkou činností, které byly přehledné, měly řád a podněcovaly děti k tvůrčí aktivitě. Veškeré činnosti jsem vždy spojovala s mluveným slovem.

3-2-3 Nestandardizovaný test

^{Na} začátku září jsem zadala všem dětem nestandardizovaný test. Úkoly obsažené^v testu byly voleny tak, aby je zvládly všechny děti. Každá složka nestandardizovaného testu vycházela z určitého pohledu praktické činnosti.

V testu jsem neuváděla děti jménem, ale na označení jsem využila jejich²naČku, tedy číslo, kterým jsou označeny jejich osobní věci a oblečení, aby nedocházelo

mezi dětmi k záměně. Číselný kód je tedy složen z prvního velkého písmene **D** (dítě) a za ním následuje osobní číslo dítěte **1 až 8**, např. **D 1**. Pro každé dítě jsem vytvořila tabulku. V horním řádku bylo číslo zadaného úkolu, ve druhém řádku bodové ohodnocení vybrané činnosti v měsíci září, třetí řádek obsahoval bodové ohodnocení v měsíci lednu.

Test zahrnoval 10 úkonů zaměřených na obě horní končetiny. Děti pracovaly individuálně a nebyly limitovány časem, aby se nestresovaly. Pracovaly v klidu, nerušeně, protože byly motivovány hrou. Ostatní čekající děti si hrály se stavebnicemi, skládaly puzzle nebo si kreslily. Děti jsem hodnotila kvantitativně, a to sestupnou třístupňovou škálou. Bodu 3 odpovídal nejlepší výkon, bodu 2 průměrný a bodu 1 nejhorší výkon. Body jsem pečlivě zapisovala do předem připravených tabulek (tab. 2). Body z jednotlivých položek jsem sečetla do celkového skóre. Nejvyšší možný získaný počet bodů v testu bylo 30, nejnižší možný bylo 10 bodů. Čím vyšší počet bodů dítě získalo, tím mělo menší potíže v oblasti jemné motoriky. Hodnotila jsem podle těchto kritérií: úchop pomůcek, přesnost, obratnost pohybu ruky, koordinaci pravé a levé ruky a koordinaci ruky a oka.

Tab. 2: Hodnocení úrovně jemné motoriky.

D1	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	č.6	č.7	č.8	č.9	č.10	
Září											
Leden											

3.2.4 Úkoly nestandardizovaného testování

Úkol číslo: 1.

Překreslení tří jednoduchých objektů.

Materiál: papír formátu A4 rozdělený na 6 dílů s 3 motivy v horních oknech, pastelka.

Postup: každé z dětí dostalo papír o velikosti A4, který byl rozdělený na 6 dílů.

V každém ze tří okének v horní řadě byl nakreslený jednoduchý obrázek: domeček,

stromeček a stoleček. Dítě mělo překreslit do volného pole ve spodní řadě stejný obrázek, který je nad ním, a kresbu mělo provést se správným uchopením pastelky.

Sledovaný cíl: dodržení výšky, velikosti a umístění kresby ve volném poli a úchop pastelky při kresbě.

Úkol číslo: 2.

Vytrhat nakreslený kruh z papíru.

Materiál: bílý kancelářský papír o velikosti A5 s nakresleným kruhem.

Postup: na bílém kancelářském papíru o velikosti A5 byl nakreslený kruh o průměru 10 cm a děti jej měly co nejpřesněji vytrhat protichůdným trhacím pohybem.

Sledovaný cíl: správně provedený pinzetový hmat, koordinaci obou rukou, při níž se provádí protichůdný trhací pohyb a přesnost vytrženého tvaru.

Úkol číslo: 3.

Navlékání korálků.

Materiál: 10 korálků o průměru 5 mm, silonový vlasec.

Postup: dítě dostalo silonový vlasec, jehož jeden konec byl opatřen uzlíkem a mělo na něj navléci 10 korálků. Konec vlasce bez uzlíku mělo dítě stisknout mezi palec a ukazovák levé ruky a podržet jej. Mezi palec a ukazovák pravé ruky, mělo dítě uchopit připravený korálek a nasunout jej na konec vlasce bez uzlíku. Po tomto pohybu mělo korálek prsty pravé ruky pustit a korálek se zachytil na prstech levé ruky. Aby sklouzl na uzlík na vlasci, muselo dítě prsty pravé ruky uchopit vlasec nad korálkem a prsty levé ruky vlasec pustit. Korálek tak sklouzl na uzlík na vlasci. Takto dítě postupovalo, až navléklo všech 10 korálků.

Sledovaný cíl: obratnost prstů a koordinace pohybů obou rukou, s přesným postupem při plnění úkolu.

Úkol číslo: 4.

Stavění věže z kostek.

Materiál: 10 stejně velkých kostek o velikosti 4 x 4 x 4 cm.

Postup: na stole před dítětem leželo 10 kostek a jeho úkolem bylo stavět jednu na druhou, aby vznikla věž. Kostky mělo na sebe stavět co nejpřesněji, tzn. aby všechny čtyři strany byly nad sebou v jedné rovině, Jako podle pravítka". Podmínkou splnění úkolu byla její výška (všechny kostky) a vzhled (naklonění).

Sledovaný cíl: ovládání pohybů dětské ruky, opatrnost při stavění jedné kostky na druhou, přesnost a kolikrát věž spadla.

Úkol číslo: 5.

20 různých mincí ležících na stole přenést jednou rukou do krabičky.

Materiál: 20 ks mincí různé hodnoty, krabička.

Postup: před dětmi leželo na stole 20 mincí různé hodnoty. Úkolem dítěte bylo přenést z plochy stolu správným úchopem dvou prstů (palec - ukazovák) dominantní ruky tyto mince, jednu po druhé, do krabičky, která ležela na stejné ploše stolu vedle mincí.

Sledovaný úkol: úchop mince prsty (ukazovák - palec) dominantní ruky, pokud dítě používalo obě ruce nebo jiné prsty či více prstů nebo jiný úchop než byl v zadání, byla to chyba.

Úkol číslo: 6.

Rozevírání a zavírání spínacích špendlíků.

Materiál: 5 kusů spínacích špendlíků, látka.

Postup: na stole před dětmi ležela látka a pět kusů spínacích špendlíků. Dítě jsem poučila o bezpečnosti práce s ostrými předměty. Úkolem dítěte bylo uchopit jeden špendlík po druhém mezi palec, ukazovák a prostředník obou rukou a rozepnout jej, tzn. zatlačit palcem pravé ruky na ohebnou část spínacího špendlíku proti ukazováku a pohybem směrem k sobě vyháknout tuto ohebnou část z očka, přičemž očko drží palcem a ukazovákem druhé ruky. Prsty levé ruky spínací špendlík pustit a pravou rukou spínací špendlík stále držet. Látku ležící na stole přidržet levou rukou;

pravou rukou, ve které drží spínací špendlík, látku propíchnout tak, aby ohebná část spínacího špendlíku dostatečně vyčnívala z látky. Poté následoval opačný způsob: zapínání spínacího špendlíku v látce, tj. uchopit očko prsty levé ruky; palcem pravé ruky zatlačit ohebnou část proti ukazováku a tuto ohebnou část zasunout do oka spínacího špendlíku. Tím se špendlík zapíchnutý v látce uzavře.

Sledovaný cíl: správná koordinace prstů obou rukou, vynaložená síla na ohebnou část špendlíku, šikovnost navedení ohebné části spínacího špendlíku do jeho pevného oka, rychlost rozepnutí, napíchnutí a uzavření špendlíku.

Úkol číslo: 7.

Navléknout nit do jehly a ušít několik stehů.

Materiál: jehla, nit, látka.

Postup: před započítím zadaného úkolu jsem dítě poučila o bezpečnosti práce s jehlou. Prvním krokem ke splnění úkolu bylo uchopit jehlu palcem a ukazovákem levé ruky tak, aby očko na jehle bylo v úrovni očí dítěte. Dvěma prsty pravé ruky (palec, ukazovák) uchopit nit tak, aby kousek nitě přesahoval před prsty. Tento kousek nitě bylo nutné naslinit a prostrčit ouškem jehly. Když konec nitě prošel ouškem, pravou rukou muselo dítě nit pustit, přehmátnout, uchopit prostrčený kousek nitě za ouškem jehly a zatáhnout. Po vytažení nitě z ouška jehly ji dítě položilo na stůl a poté prsty obou rukou vytvořilo uzlík. Ležící jehlu s navlečenou nití a uzlíkem na konci uchopilo do prstů pravé ruky a do látky, která ležela na stole před dítětem jí zapíchno tak, že ostrý konec jehly projel látkou na druhou stranu směrem dolů a až celá jehla projela látkou, jehlu otočilo směrem nahoru a jehlu s nití opět povytáhlo tak, aby uzlík na niti se dotkl látky. Tyto popsané pohyby dítě opakovalo, až vzniklo několik stehů na látce, jak bylo uvedeno v zadání.

Sledovaný cíl: úchop jehly, koordinaci ruky a oka při navlékání a úhlednost stehů.

Úkol číslo: 8.

Stříhání papíru dětskými nůžkami

Materiál: nůžky, kancelářský papír.

Postup: nežli dítě začalo úkol plnit, poučila jsem jej o bezpečnosti práce s nůžkami. Nebyla určena poloha při stříhání, buď postoj u stolu či sezení. Úkolem bylo co nejpřesněji přestříhnout kancelářský papír formátu A4 na polovinu dle narýsované čáry. Papír dítě uchopilo do levé ruky. Pravou rukou uchopilo dětské nůžky tak, že v jednom oušku nůžek byl palec a v druhém ukazovák a prostředník. Tento krok jsem dítěti zdůraznila. Dalším dílčím úkonem bylo přiložit rozevřené nůžky k papíru na narýsovanou čáru. Když tak bylo učiněno, dítě mělo stlačit palec a ukazovák s prostředníkem v ouškách nůžek k sobě. Po zmáčknutí prstů se papír mezi břity nůžek přestříhl. Aby mohlo dítě dále stříhat, muselo prsty v nůžkách od sebe oddálit. Potom se od sebe oddálily i břity. Poté dítě muselo nůžky posunout blíže k papíru po narýsované čáře tak, aby se papír opět dotkl mezery mezi břity nůžek. Když byl papír opět v mezeře mezi břity nůžek, muselo dítě palec a ukazovák s prostředníkem v ouškách zmáčknout k sobě a tím břity přestříhly papír. Tyto dva úkony se stále pravidelně opakovaly, až byl celý papír přestřížen.

Sledovaný cíl: přesnost, motorickou dovednost, správné uchopení nůžek, přesnost stříhání podél čáry, držení papíru.

Úkol číslo: 9.

Nakreslit zuby pily podle nředlohy. slovné z kolmých a šikmých čar.

Materiál: kancelářský papír, pastelka.

Postup: před plněním vlastního úkolu jsem dítě upozornila na rozlišnosti polohy čar. Poté následoval vlastní úkon. Dítě si levou rukou přidrželo papír na stole, pravou rukou uchopilo pastelku a začalo kreslit zleva doprava šikmo nahoru čáru znázorňující jednu hranu zuby pily. Dále následoval pohyb směrem rovně dolů (kolmo) tak, aby ukončení svislé čáry bylo ve stejné výši jako začátek šikmo stoupající čáry a toto byla druhá hrana zuby pily. Dohromady tyto dvě čáry měly tvořit zub pily. Když byl pohyb směrem dolů ukončen, dítě mělo začít znovu šikmou čáru zleva doprava směrem nahoru

a kolmou čáru dolů, což byl druhý zub. Takto dítě pokračovalo, aby vzniklo několik zubů.

Sledovaný cíl: provedení rovnosti čar, podobenství zubu pily, přesnost, tlak pastelky na papír, správnost jejího uchopení. Sledovala jsem vizuomotorickou koordinaci (tj. koordinaci ruky a zraku). Hodnotila jsem co nejpřesnější napodobení tvaru, velikosti, udržení sklonu.

Úkol číslo: 10.

Vytvořit květinu podle předlohy z dlouhého vlákna mokré vlny.

Materiál: vlna namočená ve vodě, délka 50 cm, papír s předlohou výrobku, bílý kancelářský papír.

Postup: na stůl jsem dítěti položila předlohu květiny nakreslenou na papíře. Dítě mělo za úkol vzít bílý kancelářský papír a položit jej na desku stolu před sebe. Na tento papír muselo dítě položit mokrou vlnu, kterou před tím uchopilo mezi prsty pravé ruky tak, aby začátek vlny byl u spodního okraje papíru. Odtud vlna pokračovala do vytvoření listu na stonku, kde bylo důležité přidržet prsty levé ruky začátek vlny tak, aby se nepohybovala po papíře. Druhým koncem, uchopeným v prstech pravé ruky, se pokračovalo s vlnou směrem nahoru, což představovalo stoněk květiny, až ke květenství v horní části. Po dosažení výšky květenství na květině bylo zapotřebí přehmátnout levou rukou od listu květiny ke květenství a tam opět přidržet vlnu, než se dotvořilo vlastní květenství. A i v těchto místech byla důležitá spolupráce obou rukou při tvoření smyček, představujících lístky květenství. Dále byl důležitý odhad délky vlny, aby vystačila na všechny části květiny.

Sledovaný cíl: úchop mokré vlny, koordinace obou rukou, dodržení vzhledu předlohy.

4 VÝSLEDKY PRÁCE A JEJICH HODNOCENÍ

4.1 Praktické činnosti v období: září 2007 - prosinec 2007

Východiskem každé aktivity praktických činností byl námět a cíl stanovený tak, aby je mohli zvládnout všichni z cílové skupiny. Součástí písemné přípravy byly pracovní pomůcky a metodický (pracovní) postup.

Každou pracovní činnost jsem zajistila předem zajištěným pracovním oblečením a pracovní plochu i okolí proti znečištění. Následovala vhodná motivace a seznámení dětí s pracovním postupem. Poté probíhala vlastní realizace pracovní činnosti. Závěr patřil hodnocení, sebehodnocení, rozboru pracovní činnosti a návrhu na využití hotových výrobků. Hodnocení - pochvala a povzbuzování posilují chuť do další práce a jsou důležité pro rozvoj jejich osobnosti. Vždy jsem respektovala hygienické a bezpečnostní požadavky.

Tab. 5: Program činností - listopad 2007.

Pracovní činnost	pomůcky	cíle	Hodnocení
Obalování sešitů a knih	Obalový papír, nůžky, izolepa, obaly	Osvojení práce s nůžkami, nácvik praktické činnosti, překládání papíru	Práci s velkým archem papíru nezvládly, nůžky použ. správně
Papírový paňáca	Kulatá krab. od sýra, dva 50cm dl. a 4cm š. pásky pap., osm 100cm dl. A2cm š. pásky papíru, nůžky, lepidlo	Správné úchopy při střihání a skládání papíru, práce s lepidlem	Činnost děti zaujala, papír stříhaly dle předlohy, náročnější bylo překládání pásek papíru
Modelování hadů,	Slané těsto, podložky, špejle, korálky,	Uvolnění ruky, získání dovednosti při hnětení a válení těsta	Činnost zvládly všechny děti
Koláž z barevných časopisů a katalogů CK	Katalogy, časopisy, nůžky, lepidlo, pastelky, bílá čtvrtka A4	Protichůdný pohyb při trhání papíru, úchop při střihání, fantazijní představy	Hodnotily pozitivně, byly aktivní, vznikly pěkné obrázky - akvárium, dopravní prostředky, zvířátka ai.
Barevné dotvoření hadů ze slané těsta	Temperové barvy, štětce, kelímek s vodou, lak ve spreji	Úchop štětce, dodrž. postupu při změně barvy	Snažily se pracovat čistě, zlepšilo se držení štětců
Obrázek na zed' (vytrhávání drobných kousků barev, papíru do zadané předlohy, kolorování potravin, barvami	Bílý karton A4, barevné papíry, lepidlo, štětce, potravinářská barva, hadřík	Naučit se protichůdný trhací pohyb	Vzniklé obrázky efektní, trhací pohyb se příliš nedařil

Tab. 5: Program činností - listopad 2007.

Pracovní činnosti	pomůcky	cíle	hodnocení
Drátěná zvířátka	Vázací drát, korálky, kleště	Manipulace s ohebným, materiálem	Tvarování drátu v ploše, některé děti měly menší potíže s úchopem korálku
Výtvarná technika „pouštíme draka“ (špejle namočená v tuši, po zaschnutí kolorovaná potravin, barvami)	Bílá čtvrtka A4, špejle, tuš, štětce, potravinářské barvy	Uchop psacího náčiní, rozvržení kresby na ploše čtvrtky,	Úchop u některých dětí stále křečovitý, postava nedokonalá, rozvržení kresby také není v pořádku
Modelování ovoce	Modelína, podložka, ovoce - předloha	Uvolnění drobných svalů ruky, rozvíjení představivosti	Pracovaly samostatně a se zaujetím
Plastika stromu (kuličku z toaletního papíru namočit do škrobové hmoty a pokládat na model stromu)	Odpadový karton (strom), toaletní papír, škrobová hmota, štětec, vodové barvy	Procvičení jemné motoriky při mačkání kuličky z toaletního papíru, kolektivní práce	Práce se škrobem děti zaujala, pracovaly spontánně,
Zvířátka z přírodnin	Kaštany, žaludy, špejle, hřebíky (na provrtání plodů)	Uchop drobného materiálu, vztah k přírodě	Činnosti s přírodním materiálem děti velmi zaujal, pracovaly samostatně
Stonožka (navlékání javorových listů na reznou nit)	Suché listy javoru, jehla, nit, krabička od sýra, nůžky, lepidlo	Úchop jehly, sběr suchých listů, navlékání listů do jehly	Výstava stonožek a pojmenování, činnost hodnotily pozitivně, zapojily se aktivně všichni

Tab. 5: Program činností - listopad 2007.

Pracovní činnosti	pomůcky	cíle	hodnocení
Otiskování suchých listů	Suché listy, čtvrtka A4, tempery, štětec, kelímek s vodou, hadřík	Uchop štětce, natření celé plochy suchého listu, tlak dlaně na otisk a uhlazení	Při otisku malý tlak dlaně, pracovaly nečistě
Skládání a lepení suchých listů	Suché listy, lepidlo, nůžky,	Zapojit fantazii, výběr velikosti listů, čistota při práci s lepidlem	Spatná představivost (já nevím, neumím, nechci), výsledek činnosti je neuspokojil
Modelování zeleniny podle skutečnosti	Slané těsto, podložky, tempery, štětec, kelímek s vodou, hadřík	Uvolnění drobných svalů ruky	Manipulace se slaným těstem je uspokojila, těšily se na práci s barvou
Zvířátka z novinového papíru (skládání papíru)	Novinový papír různých velikostí, lepidlo	Procvič, jemné motoriky, soustředit se na slovní instrukce	Mladší děti úkol dokončily za velké pomoci starších kamarádů
Vázičky, stojánky na pastelky apod. (takto připravený papír má podobu kůže)	Plechovky, papír od banánů namočený a zbavený přebytečné vody, lepidlo	Ovládat pohyb při mačkání mokrého papíru, obalování plechovky papírem	Tato činnost děti velmi bavila, výrobek mají na svém psacím stole
Alobalová kouzla - šperky, zvířátka apod.	Alobal	Pohyb při stáčení proužků do válečku, tvarování kroužků - ozdoby: kapky, kuličky, oválky	Práce s alobalem děti velmi zaujala, výsledky práce velmi pěkné

Tab. 5: Program činností - listopad 2007.

Pracovní činnosti	pomůcky	cíle	hodnocení
Muchomůrka	Rolička od toalet, papíru, červená čtvrtka, lepidlo, toaletní papír na bílé puntíky	Pohyb ruky při stříhání, mačkání kuliček a lepení na klobouk	Pěkný úchop nůžek, lepení klobouku k nožce - pomoc starších a tety, pohyb ruky při mačkání papíru je dobrý
Puzzle (dřevěné špachtle polepené ubrouskovou technikou)	Dřevěné špachtle, ubrousek, lepidlo, štětec, nůžky	Úchop špachtlí, práce s odvrstveným ubrouskem, přesnost při stříhání	Tato činnost náročná, manipulace s hotovým puzzle je bavila
Sněhulák (otiskování korkové zátky namočené v barvě)	Korkové zátky, bílá tempera, štětec, modrá čtvrtka, voskovky na dotvoření	Úchopy drobného materiálu, čistota při práci s barvou	Pracovaly pečlivě, s chutí, přesně do předlohy
Adventní věnec	Korpus věnce, buxus, sušené plody, stuhy, vázací drát, tavná pistole	Získání praktické zkušenosti při práci s přírodninami, spolupráce s ostatními	Hotový věnec zdobil dveře do bytu
Výroba perníčků a zdobení	Těsto, vykrajovačky, poleva na zdobení	Procvič, svalů při hnětění těsta, přesnost při vykrajování, zdobení	Pracovaly s nadšením a pečlivě
Vánoční přáníčka	Bílá čtvrtka, foukací fixy, šablony, nůžky	Přesnost při stříhání, kartiček	Práce s foukacími fixy děti hodně bavila

4.2 Výsledky testů zadaných v září 2007 a lednu 2008

Úroveň jemné motoriky jsem diagnostikovala nestandardizovaným testováním. Sledovala jsem přesnost a schopnost jemných motorických pohybů ruky, schopnost cíleného pohybu, schopnost napodobit pohyb, způsob úchopu materiálu a pracovních pomůcek a také, zda děti vykonávají pohyby koordinované, těžkopádné, zbrklé apod.

K posouzení účinnosti praktických činností a ostatních aktivit, které měly vliv na zlepšení úrovně jemné motoriky, jsem zvolila zpracování ve formě tabulky, slovního hodnocení výsledků testování, a pro lepší přehlednost grafické zpracování.

Děti byly při činnostech aktivní, spontánní a různé testové úkoly je bavily. Po zadání druhého kontrolního testu jsem se obávala negativní reakce dětí, ale nestalo se tak, neboť test přijaly jako hru. Hodnotila jsem podle těchto kritérií:

splnil(a) bezchybně - 3 body

splnil(a) s chybami, nepřesně - 2 body

nesplnil(a,) provedl(a) špatně - 1 bod

Tab. 7: Hodnocení D1.

D1	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	č.6	č.7	č.8	č.9	č.10	
Září	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1	13
Leden	2	1	3	2	1	1	2	2	1	1	16

Tab. 8: Hodnocení D2.

D2	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	č.6	č.7	č.8	č.9	č.10	
Září	2	1	2	2	1	1	1	2	1	1	14
Leden	2	2	3	3	2	1	2	2	1	2	20

Tab. 9: Hodnocení D3.

D3	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	č.6	č.7	č.8	č.9	č.10	
Září	2	1	3	3	1	1	1	2	1	1	16
Leden	2	1	3	3	1	2	2	3	1	2	20

Tab. 10: Hodnocení D4.

D4	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	č.6	č.7	č.8	č.9	č.10	
Září	2	1	3	3	3	2	1	3	1	1	20
Leden	3	2	3	3	3	3	3	3	2	2	27

Tab. 11: Hodnocení D5.

D5	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	č.6	č.7	č.8	č.9	č.10	
Září	2	1	3	2	2	1	2	2	1	1	17
Leden	3	2	3	3	3	2	3	3	2	1	25

Tab. 12: Hodnocení D6.

D6	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	č.6	č.7	č.8	č.9	č.10	
Září	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1	13
Leden	2	1	3	2	2	1	2	3	1	1	18

Tab. 13: Hodnocení D7.

D7	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	č.6	č.7	č.8	č.9	č.10	
Září	3	2	3	3	3	2	3	3	2	2	26
Leden	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	29

Tab. 10: Hodnocení D4.

D8	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	č.6	č.7	č.8	č.9	č.10	
Září	3	2	3	3	3	2	2	3	2	3	26
Leden	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30

4.2.1 Srovnání vstupního a výstupního testu dětí

Hodnocení D 1

Úkol číslo: 1.

Září: 1 bod - nesplnilo, velké odchylky od sledovaných znaků

Leden: 2 body - neúplné, zlepšení držení psacího náčiní

Úkol číslo: 2.

Září: 1 bod - neprovedlo, nechápal trháni papíru zadaným způsobem

Leden: 1 bod - nesplnilo, papír roztrhalo

Úkol číslo: 3.

Září: 2 body - úkon provedlo zmateně, pletlo si prsty, ale bylo schopno se opravit

Leden: 3 body - navlékalo správně, bez chyb

Úkol číslo: 4.

Září: 2 body - hodnotila jsem úchop kostky, věž jednou spadla, ale samo se opravilo

Leden: 2 body - nebyla dodržena rovina stěn, ale věž nepadla

Úkol číslo: 5.

Září: 1 bod - nezvládlo úchop, pracovalo oběma rukama

Leden: 1 bod - opět nezvládlo, mince si shrnulo z desky stolu do dlaně druhé ruky, několik jich spadlo na zem

Úkol číslo: 6.

Září: 1 bod - ani jeden ze sledovaných cílů nebyl splněn

Leden: 1 bod - opět nebylo splněno

Úkol číslo: 7.

Září: 1 bod - úkol nezvládlo, odmítlo spolupráci

Leden: 2 body - nesplnilo navléknutí jehly, díky její pomoci stehy v látce vytvořilo

Úkol číslo: 8.

Září: 2 body - držení nůžek správné, ale nikoliv stříhání dle čáry

Leden: 2 body - stejné jako v září

Úkol číslo: 9.

Září: 1 bod - nesplnilo, absolutně nepochopilo šikmá - rovná čára (zub pily)

Leden: 1 bod - nesplnilo žádné ze sledovaných znaků

Úkol číslo: 10.

Září: 1 bod - nesplnilo, naprosto nechápal, co jsem se mu snažila vysvětlit

Leden: 1 bod - odmítlo spolupráci

Hodnocení D 2

Úkol číslo: 1.

Září: 2 body - respektovalo předlohu, ale s odchylkami, držení pastelky bylo křečovitě

Leden: 2 body - drobné odchylky od předlohy, držení pastelky téměř dokonalé

Úkol číslo: 2.

Září: 1 bod - nezvládlo protichůdný trhací pohyb, špatná koordinace prstů

Leden: 2 body - trhací protichůdný pohyb celkem zvládlo, ale dodržení tvaru nesplnilo

Úkol číslo: 3.

Září: 2 body - úchopy nebyly provedeny podle zadání, pletlo si prsty

Leden: 3 body - provedlo správně

Úkol číslo: 4.

Září: 2 body - nedodržena rovina stěn

Leden: 3 body - postavilo správně

Úkol číslo: 5.

Září: 1 bod - nedokázalo vzít mince mezi dva prsty

Leden: 2 body - občas použilo správný úchop mincí 2 prsty

Úkol číslo: 6.

Září: 1 bod - nesplnilo, nepochopilo zadání

Leden: 1 bod - lepší, ale koordinace prstů a síly v prstech ještě nedokonalá

Úkol číslo: 7.

Září: 1 bod - úchop jehly a koordinace ruky a oka špatná

Lederv: 2 body - úchop v pořádku, koordinace ruky a oka nebyla dokonalá, stehy zvládlo

Úkol číslo: 8.

Září: 2 body - držení nůžek bez problémů, neustříhlo papír podle čáry

Leden: 2 body - stejně jako v předchozím testu

Úkol číslo: 9.

Září: 1 bod - nepochopilo tahy pastelkou šikmá - rovná (zuby pily)

Leden: 1 bod - úkon nebylo schopno napodobit

Úkol číslo: 10.

Září: 1 bod - nepochopilo zadaný úkol

Leden: 2 body - hmaty a držení mokrého vlákna zvládlo, odchylka oproti předloze

Hodnocení D 3

Úkol číslo: 1.

Září: 2 body - držení pastelky křečovitě, dodržení předlohy neúplně

Leden: 2 body - držení pastelky lepší, respektovalo předlohu s odchylkami

Úkol číslo: 2.

Září: 1 bod - trhací protichůdný pohyb nezvládlo vůbec

Leden: 1 bod - úkol opět nezvládlo

Úkol číslo: 3.

Září: 3 body - provedeno správně bez chyby

Leden: 3 body - provedeno správně bez chyby

Úkol číslo: 4.

Září: 3 body - splnilo bez chyby

Leden: 3 body - splnilo bez chyby

Úkol číslo: 5.

Září: 1 bod - úchop dvěma prsty nezvládlo, pracovala celá ruka

Leden: 1 bod - úchop opět nesplnilo, pracovalo oběma rukama

Úkol číslo: 6.

Září: 1 bod - úkon nebylo schopno napodobit

Lederr 2 body - pohyby a úchopy již dokonalejší - zapnulo 3 špendlíky

Úkol číslo: 7.

Září: 1 bod - jehlu nenavléklo a vztekalo se při neúspěchu

Leden: 2 body - jehlu navléklo s pomocí, stehy zvládlo

Úkol číslo: 8.

Září: 2 body - nedodržení rovné linie

Leden: 3 body - splnilo všechny sledované znaky

Úkol číslo: 9.

Září: 1 bod - nesprávný sklon, nerespektovalo předlohu

Leden: 1 bod - tvar zubu pily nebylo schopno napodobit

Úkol číslo: 10.

Září: 1 bod - tento úkol odmítlo vykonat, nekoordinované pohyby rukou

Leden: 2 body - nedodrželo předlohu, ale koordinace rukou již mnohem lepší

Hodnocení D 4

Úkol číslo: 1.

Září: 2 body - správné umístění, odchylka ve tvaru a velikosti

Leden: 3 body - napodobení je správné bez chyb

Úkol číslo: 2.

Září: 1 bod - úkon nebylo schopno napodobit

Leden: 2 body - koordinace prstů zlepšena, vytrhaný tvar nepřipomínal předlohu

Úkol číslo: 3.

Září: 3 body - všechny sledované znaky správně

Leden: 3 body - všechny sledované znaky správně

Úkol číslo: 4.

Září: 3 body - provedlo správně bez chyb

Leden: 3 body - provedlo správně bez chyb

Úkol číslo: 5.

Září: 3 body - sledované znaky splnilo s menšími chybičkami

Leden: 3 body - sledované znaky splněny bez chyby

Úkol číslo: 6.

Září: 2 body - sledované úchopy prstů s chybami

Leden: 3 body - úkol splněn dle zadání

Úkol číslo: 7.

Září: 1 bod - sledované znaky nesplnilo

Leden: 3 body - všechny sledované znaky zvládlo s maličkými odchylkami

Úkol číslo: 8.

Září: 3 body - bez chyby

Leden: 3 body - bez chyby

Úkol číslo: 9.

Září: 1 bod - nesprávný sklon, velké odchylky od předlohy

Leden: 2 body - neúplné, drobné odchylky oproti předloze

Úkol číslo: 10.

Září: 1 bod - nezvládlo vytvoření obloučků

Leden: 2 body - vytvoření obloučků zvládlo, obrázek má jiný tvar

Hodnocení D 5

Úkol číslo: 1.

Září: 2 body - napodobení s drobnými odchylkami, křečovitě držení pastelky

Leden: 3 body - napodobení je správné bez chyby, držení pastelky správné

Úkol číslo: 2.

Září: 1 bod - nesplnilo vůbec

Leden: 2 body - neúplné, plete si prsty, ale je schopno se opravit

Úkol číslo: 3.

Září: 3 body - provedeno správně bez chyby

Leden: 3 body - provedeno správně bez chyby

Úkol číslo: 4.

Září: 2 body - nedodržel přesně rovinu stěny

Leden: 3 body - sledované znaky splněny

Úkol číslo: 5.

Září: 2 body - splnilo částečně, občas si pomáhalo více prsty

Leden: 3 body - splnilo

Úkol číslo: 6.

Září: 1 bod - odchylky ve všech sledovaných znacích

Leden: 2 body - úkon opět proveden s chybami

Úkol číslo: 7.

Září: 2 body - zvládlo navléknout nit s pomocí, stehy samostatně

Leden: 3 body - všechny sledované znaky byly správně

Úkol číslo: 8.

Září: 2 body - úchop nůžek nedokonalý, ale hned se samo opravilo

Leden: 3 body - úkol splněn bez chyby

Úkol číslo: 9.

Září: 1 bod - nesplnilo vůbec

Leden: 2 body - napodobení neúplné, ale sklon čar je mnohem lepší

Úkol číslo: 10.

Září: 1 bod - nesplnilo žádný ze sledovaných znaků

Leden: 1 bod - nesplnilo žádný ze sledovaných znaků

Hodnocení D 6

Úkol číslo: 1.

Září: 1 bod - nesplnilo, tj. nevytvořilo obrázek připomínající předlohu, křečovitě držení pastelky

Leden: 2 body - respektovalo předlohu, ale s většími odchylkami, zlepšení držení pastelky

Úkol číslo: 2.

Září: 1 bod - úkon nebylo schopno napodobit

Leden: 1 bod - úkon opět nezvládlo

Úkol číslo: 3.

Září: 2 body - plete si prsty, ale je schopno se opravit

Leden: 3 body - všechny sledované úkony provedeny správně

Úkol číslo: 5.

Září: 2 body - menší odchylky při dodržení roviny stěny

Leden: 2 body - menší odchylky při dodržení roviny stěny

Úkol číslo: 5.

Září: 1 bod - nesplnilo žádný ze sledovaných znaků

Leden: 2 body - zvládlo s menšími odchylkami

Úkol číslo: 6.

Září: 1 bod - úkon nebylo schopno zvládnout

Leden: 1 bod - úkon nebylo schopno zvládnout

Úkol číslo: 7.

Září: 1 bod - nesplnilo vůbec

Leden: 2 body - nedokonalá koordinace ruky a oka při navlékání, stehy zvládlo

Úkol číslo: 8.

Září: 2 body - úchop nůžek nesprávný, ale samo se opravilo

Leden: 3 body - všechny sledované znaky správně

Úkol číslo: 9.

Září: 2 body - horší vizuomotorická koordinace, menší odchylky u svislé čáry

Leden: 2 body - neúplné, drobná odchylka při dodržení svislé čáry

Úkol číslo: 10.

Září: 1 bod - úkol odmítlo vykonat

Leden: 1 bod - snaha o provedení, ale úkon nezvládlo

Hodnocení D 7

Úkol číslo: 1.

Září: 3 body - napodobení je správné bez chyb

Leden: 3 body - napodobení je správné bez chyb

Úkol číslo: 2.

Září: 2 body - drobná odchylka v koordinaci pohybu při vytrhávání papíru

Leden: 3 body - všechny sledované znaky správně

Úkol číslo: 3.

Září: 3 body - provedlo správně bez chyby

Leden: 3 body - provedlo správně bez chyby

Úkol číslo: 4.

Září: 3 body - zvládlo bez chyby

Leden: 3 body - zvládlo bez chyby

Úkol číslo: 5.

Září: 3 body - všechny sledované znaky správně

Leden: 3 body - všechny sledované znaky správně

Úkol číslo: 6.

Září: 1 bod - nezvládlo, špendlík mezi prsty klouzal

Leden: 1 bod - lepší, ale koordinace prstů a síla v prstech chybí

Úkol číslo: 7.

Září: 3 body - splnilo s menším zaváháním

Leden: 3 body - drobná chybička při navlékání nitě, splnilo

Úkol číslo: 8.

Září: 3 body - splnilo bez chyby

Leden: 3 body - v pořádku, splnilo

Úkol číslo: 9.

Září: 2 body - drobné odchylky ve sklonu i velikosti

Leden: 2 body - drobné odchylky oproti předloze

Úkol číslo: 10.

Září: 2 body - zvládlo vytvoření obloučků i úchopy, obrázek má jinou podobu

Leden: 3 body - splnilo bez chyby

Hodnocení D 8

Úkol číslo: 1.

Září: 3 body - napodobení je správné bez chyby

Leden: 3 body - splnilo, všechny sledované znaky zvládlo

Úkol číslo: 2.

Září: 2 body - zpočátku nesprávně, ale hned se samo opravilo

Leden: 3 body - koordinované pohyby správně, úkol splnilo

Úkol číslo: 3.

Září: 3 body - všechny sledované znaky splnilo

Leden: 3 body - všechny sledované znaky splnilo

Úkol číslo: 4.

Září: 3 body - úkol splněn bez chyby

Leden: 3 body - úkol splněn bez chyby

Úkol číslo: 5.

Září: 3 body - splnilo úkol dle zadání

Leden: 3 body - splnilo dle zadání

Úkol číslo: 6.

Září: 2 body - splnilo částečně, neboť špendlík mezi prsty při zapínání občas klouzal

Leden: 3 body - splnilo, všechny úkony provedlo správně

Úkol číslo: 7.

Září: 2 body - zpočátku drobné zaváhání při navlékání nitě do jehly, stehy zvládlo

Leden: 3 body - splnilo bez chyby

Úkol číslo: 8.

Září: 3 body - splnilo všechny sledované znaky

Leden: 3 body - splnilo všechny sledované znaky

Úkol číslo: 9.

Září: 2 body - splnilo, drobná odchylka při dodržení svislé čáry

Leden: 3 body - všechny sledované znaky správně

Úkol číslo: 10.

Září: 3 body - splnilo, napodobení předlohy a úchopy vlákna vlny bez chyby

Leden: 3 body - splnilo všechny sledované znaky

4.2.2 Analýza výsledků šetření

Výsledky bodového hodnocení testu, který jsem zadala v září, se pohybovaly kolem 18 bodů. Stejný test zadaný v lednu měl hodnoty v průměru o 5 bodů vyšší. O kvalitě provedeného výkonu rozhodovala vyzrálost, schopnosti, mentální úroveň a věk jednotlivých dětí.

Maximální počet získaných bodů byl 30. Některé děti dosahovaly velmi vyrovnaných výsledků v obou testech. Jedná se především o dvě nejstarší dívky **D7** (tab.13) a **D8** (tab.14), kde se na současném celkovém obrazu mentální výkonnosti a intelektu děvčat nepříznivě podílejí hlavně psychosociální faktory, zejména

zanedbanost a bezbřehá výchova v rodinách, v prvních letech jejich života, s absencí mnoha stimulací a bez upevňování návyků. Lze konstatovat celkové zlepšení koordinace pohybů a obě dívky se staly motoricky obratnější.

Největší nárůst bodů lze konstatovat u dětí **D4** (tab.10) o 7 bodů a **D5** (tab.11) o 8 bodů. Jsou to děti, u nichž psychologická vyšetření uvádějí lehkou mentální retardaci, ale především sociální a výchovné znevýhodnění. Vliv praktických činností, pochvala a povzbuzování pomohly těmto dětem zbavit se úzkosti, strachu, a dokonce i bloku ruky s křečovitým úchopem, který napomohl ke zlepšení jemné motoriky a celkové koordinaci pohybů.

Bodový nárůst u **D1** (tab.7) o 3 body nebyl tak velký. Myslím, že příčinou menšího bodového nárůstu bylo afektivní chování, které vyplývá z jeho postižení - když se mu činnost nedařila, odmítal další spolupráci a raději si kreslil nebo skládal puzzle. Přesto jsem zaznamenala zlepšení v koordinaci rukou a hlavně lepší úchop psacího náčiní.

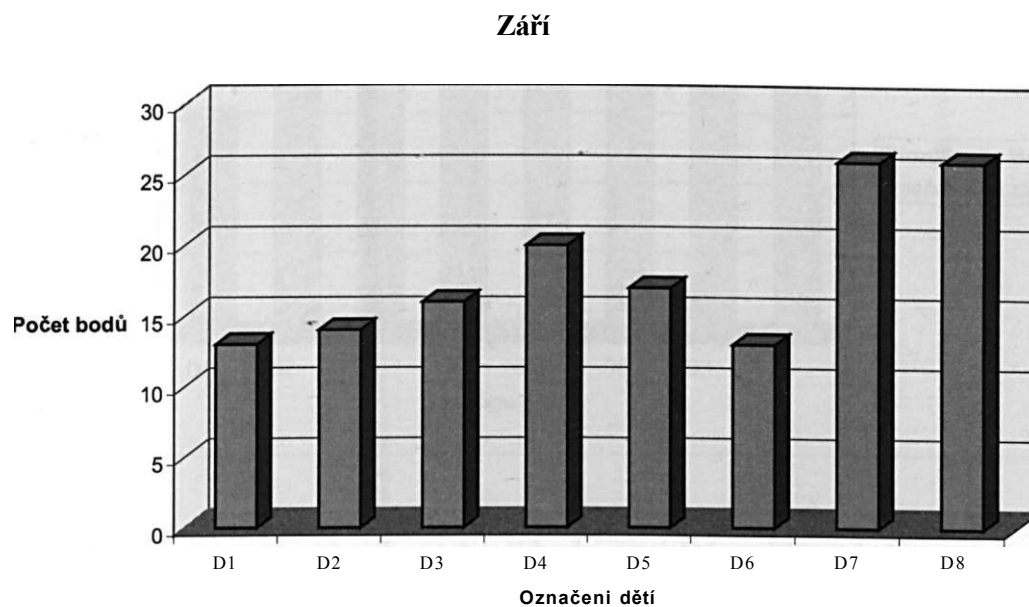
Bodový nárůst o 5 u chlapce **D6** (tab.12) je pěkný. Zlepšilo se držení pastelky, i když ještě s pevnějším úchopem. Mentální postižení hoča, ve srovnání s ostatními dětmi, je větší. Přesto jsem zaznamenala zlepšení v motorické obratnosti, zdokonalila se zručnost a koordinace rukou. Oblíbil si kreslení, hlavně vybarvování omalovánek a mandaly.

Výsledky šetření nejmladšího chlapce **D3** (tab.9) a nárůst bodů jen o 4 byly ovlivněny jeho negativními projevy chování - netrpělivostí, svérázností, paličatostí a afektivitou, při plnění některého z úkolů často odmítal spolupracovat. Přesto došlo ke zlepšení jemné motoriky - naučil se používat příbor, zavazovat tkaničky, viditelně se zlepšil písemný projev a držení tužky. Díky získaným zkušenostem se stal v praktických činnostech motoricky šikovnějším. Velmi rád kreslí a snaží se o dodržení předkreslené linie. Prodloužila se doba pozornosti a zadané úkoly se snaží dokončit. Je nutná silná motivace, povzbuzování a důsledné vedení chlapce při jakýchkoliv činnostech.

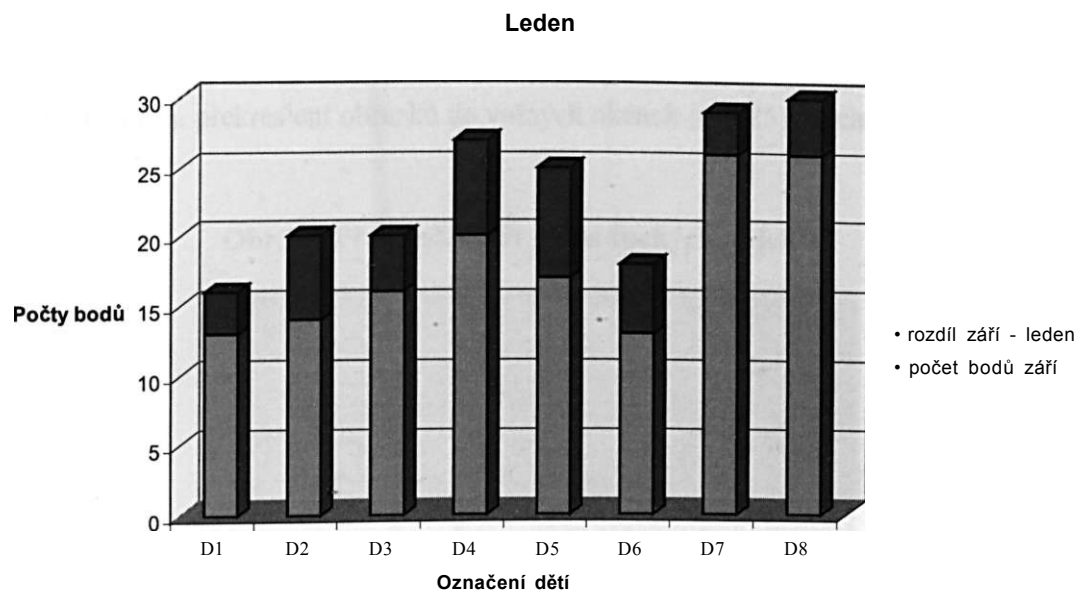
Intenzivní program praktických činností pomohl **D2** (tab.8) získat v opakovaném šetření zvýšení bodů o 6. Má dokonalý špetkový úchop psacího

a kreslícího náčiní, neboť došlo k uvolnění zápěstí ruky. V pracovních činnostech se zpřesnila koordinace ruky i koordinace ruky a oka, chlapec je zručnější a výsledky jeho práce jsou dokonalejší.

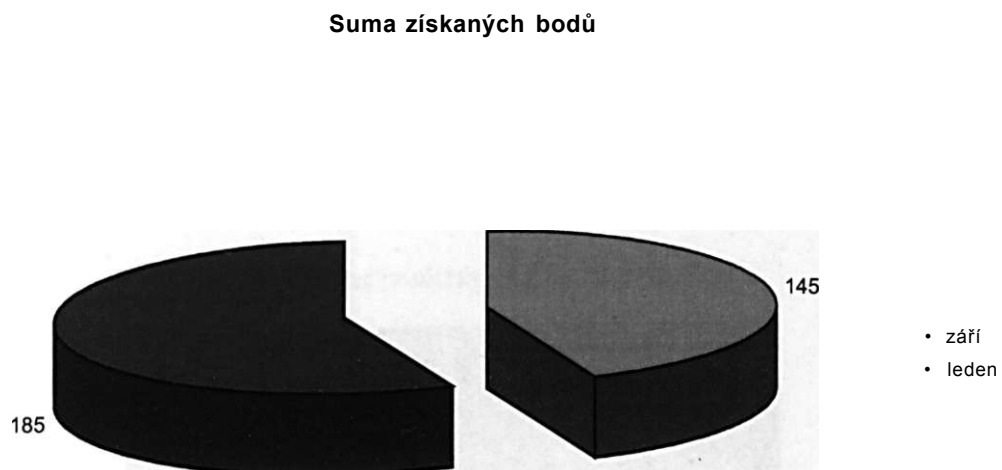
Graf 1: Výsledky testování JM v září.

Graf 2: Výsledky testování JM v lednu a srovnání pretestu s posttestu.

Graf 3: Suma bodů získaných při hodnocení JM v září a v lednu.

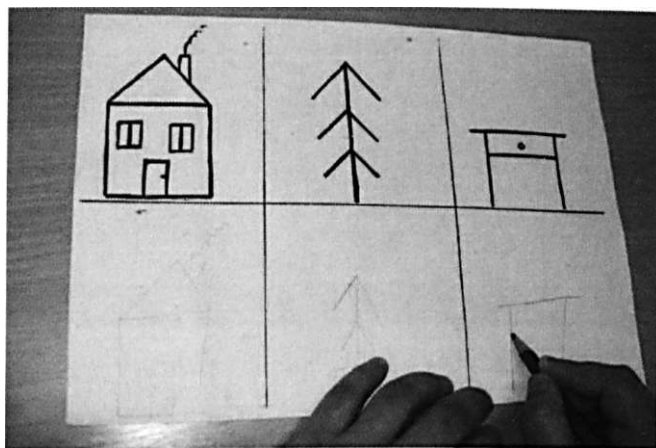

4.2.3 Hodnocení úkolů v testu

Úkol číslo: 1.

Úkol číslo 1 nečinil dětem větší problémy, neboť zde nebyly použity složité úkony. Zadáání úkolu, tj. překreslení obrázků do volných okének (obr.25), pochopily hned a líbil se jim.

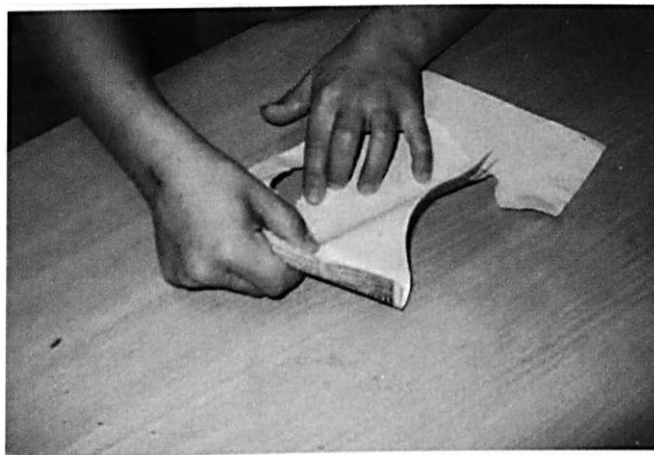
Obr.25: Překreslení tří jednoduchých objektů.

Úkol číslo: 2.

Hodnocení úkolu číslo 2 bylo složitější. Dětem dělalo problémy především používat pinzetový hmat (obr.26) k vytrhávání daného obrazce z papíru, nevěděly si rady, jak správně zkoordinovat pohyby prstů při úkonu. Zaznamenala jsem značné rozdíly v provedení úkolu dětí různého věku.

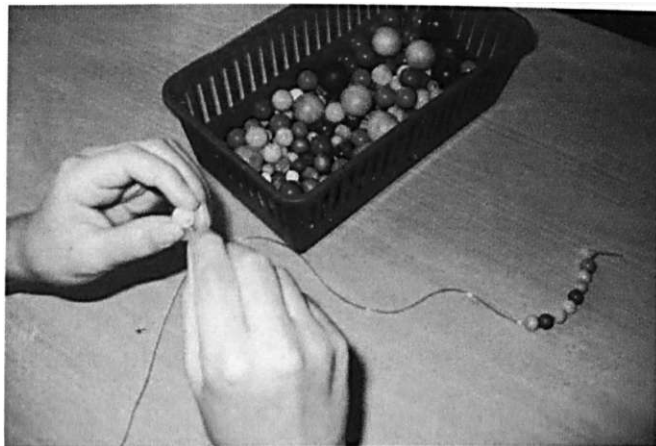
Obr.26: Vytrhat nakreslený kruh z papíru.

Úkol číslo: 5.

Hodnocení úkolu číslo 3 bylo jednoduché. Navlékání korálek (obr.27) je oblíbenou dětskou činností, tento úkol považovaly zajeden z nejjednodušších a činil jim radost.

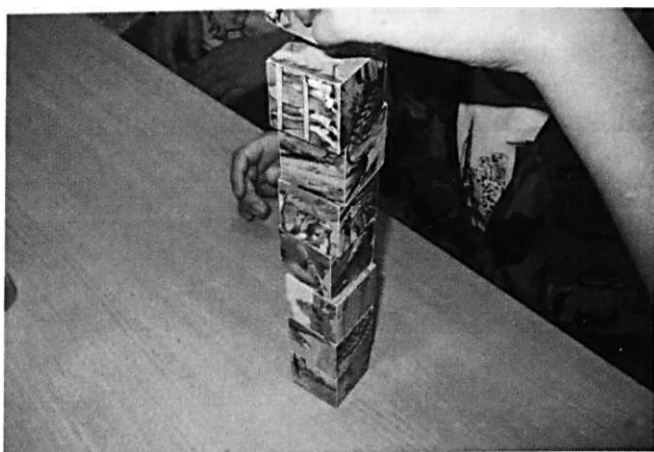
Obr.27: Navlékání korálek.

Úkol číslo: 4.

Hodnocení úkolu číslo 4 bylo snadné, dětem nečinil žádné potíže. Postavit věž z kostek (obr.28) byla opravdu jen „hra“. Kostky jsou velmi oblíbené a hrají si s nimi často při odpočinkových činnostech. Zdatnější děti skládaly přesně, pečlivě a rychle.

Obr.28: Stavění věže z kostek.

Úkol číslo: 5.

Hodnocení úkolu číslo 5 bylo opět složitější a je zde patrný rozdíl věku a zkušenosti (možnost přijít do styku s penězi). Starší děti, snad na základě této zkušenosti, úkol zvládly lépe a obratněji (obr.29).

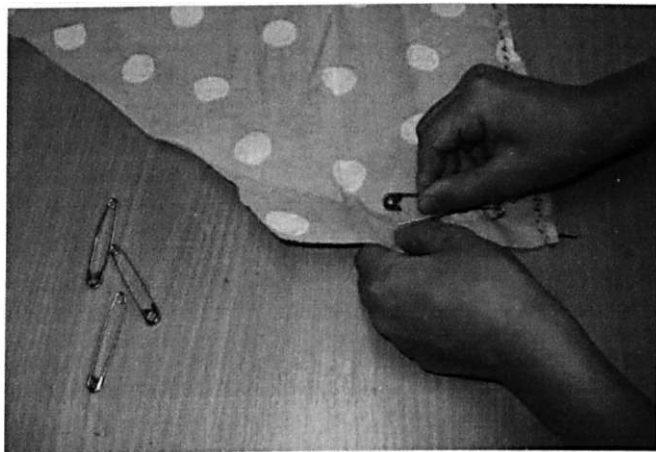
Obr.29: 20 různých mincí přenést jednou rukou do krabičky.

Úkol číslo: 6.

Hodnotit úkol číslo 6 se dalo jen velmi těžko, neboť některé děti vůbec nezvládly otevření a zavření špendlíku. Koordinace prstů a hmatů k tomu potřebných, nedokázaly aplikovat na tuto činnost - v zán měly velké problémy. Některé děti držely spínací špendlík asi poprvé. Při kontrolním testu v lednu došlo v manipulaci ke zlepšení, protože již měly určitou zkušenost (obr.30). Šikovnější byly starší dívky.

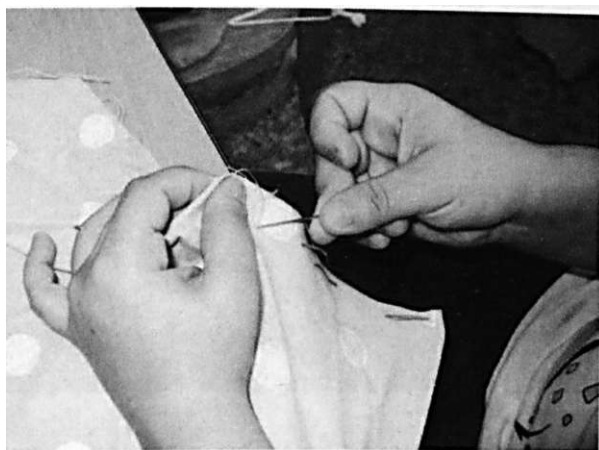
Obr.30: Rozevírání a zavírání spínacích špendlíků.

Úkol číslo: 5.

Úkol číslo 7 bylo možno hodnotit jako středně těžký. Vyplývalo to z provedení úkonu, kde malé děti, obzvláště chlapci, úkol prováděli déle a s menší šikovností, navíc se jim navlékání vůbec nelíbilo; na rozdíl od starších dívek (obr.31), jimž tato činnost nečinila žádné problémy. Vliv na dívčí úspěšnost měly ruční práce.

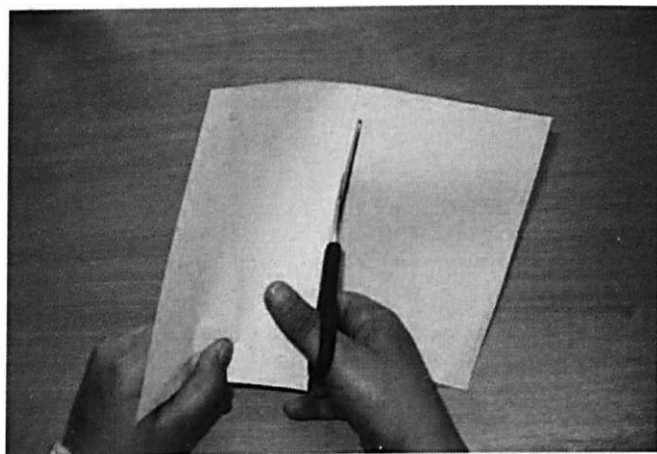
Obr.31: Navléknout nit do jehly a ušít několik stehů.

Úkol číslo: 8.

Hodnocení úkolu číslo 8 - stříhání papíru nůžkami (obr.32) nečinilo dětem větší potíže. Můj poznatek po ukončení úkonu byl, že děti raději stříhaly papír vestoje než vsedě u stolu.

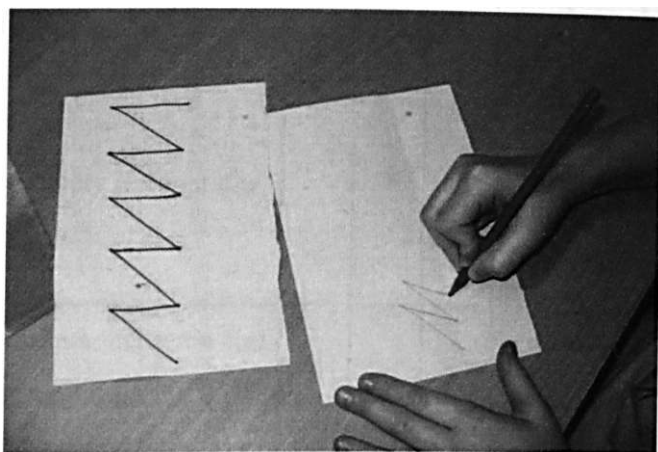
Obr.32: Stříhání papíru dětskými nůžkami.

Úkol číslo: 5.

Hodnocení úkolu číslo 9 bylo velmi jednoduché. Tuto činnost (zuby pily) nedokázalo přesně provádět žádné z dětí. Ani u jednoho z nich se zuby pily (obr.33) nepodobaly zadané předloze. Lze těžko usoudit, proč v této skupině dětí tomu tak je.

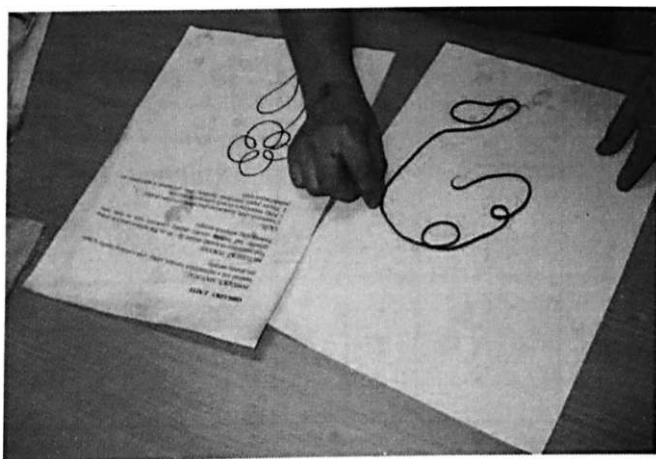
Obr.33: Nakreslit zuby pily podle předlohy.

Úkol číslo: 10.

Při hodnocení úkolu číslo 10 jsem usoudila, že tato aktivita byla pro celou cílovou skupinu velmi náročná. Samostatně nedokázaly začít činnost, nevěděly jak pokračovat. Celkově vůbec nepochopily podstatu zadaného úkolu. Všem jsem zčásti nebo úplně musela pomoci (obr.34).

Obr.34: Vytvořit květinu podle předlohy z dlouhého vlákna mokré vlny.

4.3 Výsledky strukturovaného pozorování

Tab. 15: Úroveň dovedností zjištěných na konci sledovaného období.

Koordinace ruky a oka, manipulace s předměty, držení tužky	D 1	D 2	D 3	D 4	D 5	D 6	D 7	D 8
Při zacházení s předměty je neobratné						x		
Zacházení s běžnými předměty mu činí někdy problémy	x					x		
Má problémy při manipulaci s drobnými předměty	x	x	x		x	x		
Koordinace ruky a oka je v pořádku, je zručný(á)			x	x			x	x
Drží tužku nesprávně čtyřmi prsty a křečovitě								
Drží tužku nesprávně a křečovitě								
Drží tužku správně, má prohnutý ukazovák (křečovitě)	x				x	x		
Drží tužku správně, lehce (špetkový úchop)		x	x	x			x	x

Potvrdily se závěry, které uvádí Gavora (1996). Pomocí nástroje, jakým je pozorovací systém, jsem získala v průběhu sledovaného období relativně velký soubor informací o stavu úrovně jemné motoriky dětí. Získané výsledky jsem zaznamenala a vyhodnotila.

Ze souhrnu dat získaných o chlapci **D1** mohu konstatovat, že se ve svých projevech celkově výrazně zlepšil. Zaznamenala jsem pokrok při manipulaci s běžnými předměty a zmírnila se neobratnost při zacházení s pracovními pomůckami. Velký účinek praktických činností spatřuji ve zlepšení držení psacího náčiní. Proto také si začal rád kreslit, hlavně vykreslovat předlohy omalovánky a mandaly. Snaží se dodržovat a nepřetahovat předkreslené linie. Jeho oblíbenou činností se stalo modelování a hra na zobcovou flétnu.

Vzhledem ke svým vrozeným intelektovým schopnostem se **D2** jevil jako výkonově pasivnější a línější ve všech pracovních činnostech. Výrazněji se do činností neangažoval. Svoje úkoly byl schopen vykonat a neodmítal je, ale na jejich realizaci potřeboval více času. Přesto došlo v jeho pracovních projevech a v manipulaci s předměty ke zlepšení obratnosti a k dokonalému držení psacího náčiní. Má správný špetkový úchop, zlepšil se i v písemném projevu.

Nejmladší člen cílové skupiny **D3** se celkově velmi zlepšil. Intenzivní pracovní činnosti a individuální zaměření měly vliv na celkové zlepšení koordinace ruky. Chlapec získal zkušenosti a osvojil si nové dovednosti, celkově se stal zručnějším a obratnějším. Držení psacího náčiní i písemný projev jsou v pořádku. Zlepšila se pozornost a zmírnil se psychomotorický neklid. Velkou oblibu našel ve stolních společenských hrách, jako jsou Člověče, nezlob se, Dáma a skládání puzzle. Velmi rád kreslí.

Dívka **D4**, která je starší sestrou chlapce D3, získala díky intenzivnímu pracovnímu programu dokonalou koordinaci ruky a oka, došlo k uvolnění drobných svalů a tím se odstranil blok ruky. V důsledku těchto pozitivních změn se zlepšil nejen písemný projev, ale i zručnost, začala si také více věřit a zbavila se úzkosti.

U chlapce **D5** jsem zaznamenala podstatné zlepšení psychosociálních dovedností a celkový osobnostní rozvoj dítěte. Zdokonalil se v manipulaci s předměty, hlavně si osvojil správné držení psacího náčiní, přesto občas ještě zapomene na lehké

držení. Po upozornění na prohnutý ukazovák je schopen se opravit. Zlepšil se v písemném a kresebném projevu.

Stimulační program praktických činností mírně zlepšil obratnost a pracovní projevy i u chlapce D6, u něhož je mentální deficit výraznější. Má postiženou koordinaci hrubé motoriky, tzn., že je neobratný a vlivem neurotických tendencí má značně sníženou jemnou motoriku. Přesto praktické činnosti napomohly svojí účinností ke zmírnění obtíží v koordinaci ruky a oka a tím zmínil i nedostatky v grafickém projevu. Jeho momentální oblíbenou činností se staly omalovánky a mandaly.

Záměrná stimulace praktických činností a osobní aktivita D7 přispěla k přirozenému rozvoji tvořivosti. Zlepšila se výdrž při aktivitách, neboť její práce bývaly v důsledku afektovaného chování často nedokončené, nedbalé, až nepřesné. Nyní se projev upravil do velmi uspokojivých výsledků.

Ve sledovaném období byla dívka D8 velmi snaživá, vcelku zručná a šikovná. Občas se u ní projevila nervozita a strach ze selhání. V praktických činnostech se stále zdokonalovala, stala se pečlivější a zlepšila se i v samostatné práci.

4.4 Ověření hypotézy

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak dalece dokáží praktické činnosti ve zvýšené míře pozitivně ovlivnit rozvoj jemné motoriky u mentálně postižených dětí v podmínkách rodinné skupiny dětského domova. Hypotéza mé práce zněla: **Zařazením programu praktických a výtvarných činností, her a cvičení cíleného na rozvoj jemné motoriky je možné zlepšit úroveň jemné motoriky a grafomotoriky u dětí s lehkým mentálním postižením v podmínkách rodinné skupiny dětského domova.**

Hypotézu jsem ověřovala na svém pracovišti, což považuji vzhledem k rozsahu bakalářské práce za dostatečné. Pracovala jsem s dětmi, které dobře znám, a proto také i úkoly zadané v testu byly voleny tak, aby je zvládly všechny děti a nebyly stresovány. Jednalo se tedy pouze o orientační šetření. Pro detailní analýzu a výzkum by bylo nutné šetření více rozšířit.

Měla jsem možnost pozorovat děti a hodnotit jejich pokroky v oblasti jemné motoriky po dobu čtyř měsíců: Zhodnocení testů a výsledků pozorování dětí při praktických činnostech a ostatních aktivitách se tato hypotéza potvrzuje

ZÁVĚR

Výchovu mentálně retardovaného dítěte v podmínkách rodinné skupiny dětského domova lze chápat jako proces záměrného působení na dítě, s cílem dosáhnout co největších pozitivních změn v jeho vývoji, v souladu s jeho individuálními potřebami. Praktické činnosti mají ve vývoji každého dítěte - zdravého či retardovaného nezastupitelné místo. Jejich prostřednictvím dítě získává nejen pracovní návyky a praktické dovednosti, ale ovlivňují i některé charakterové vlastnosti. Význam praktických činností spočívá především v rozvoji jemné motoriky.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak dalece dokáže cílený program praktických činností pozitivně rozvíjet jemnou motoriku u mentálně retardovaných dětí.

K posouzení úrovně jemné motoriky jsem použila metodu strukturovaného pozorování a nestandardizovaného testování. Pro mě, jako vychovatelku, bylo nejdůležitějším zdrojem informací o každém dítěti dlouhodobé pozorování reakce v přirozených situacích a při konkrétních činnostech dítěte. Důležité údaje poskytoval i rozbor jejich pracovních a herních projevů.

Pro nestandardizované testování jsem vytvořila test pro konkrétní děti, který obsahoval takové úkoly, aby je mohly zvládnout všechny děti. Tyto úkoly jsem sestavila na základě údajů získaných z průběžného pozorování dětí a z rozborů výsledků jejich činnosti. Vycházela jsem samozřejmě ze znalosti vývojových zvláštností dětí, ale také ze situace v dětském kolektivu. Hodnotila jsem manuální a motorickou zručnost, koordinaci horních končetin, koordinaci rukou a očí, správné úchopy, přesnost pohybu, napodobení předlohy apod.

Výchovný program praktických činností, ale i ostatních aktivit a způsob jejich provedení měly pozitivní vliv na zlepšení úrovně jemné motoriky, což se projevilo v testu na konci sledovaného období, tj. v lednu. Měly vliv nejen na zdokonalování

pracovních činností, ale i na kvalitu psaní. Své poznatky jsem konzultovala s kolegyní a také ona zlepšení u dětí zaznamenala. Věřím, že efekt by byl ještě větší, pokud by cílená strategie probíhala po celý školní rok.

Cílený program pomohl celkově všem dětem. Získaly lepší pracovní dovednosti a také zkušenosti při manipulaci s různým materiálem. Prodloužila se doba pozornosti a soustředěnosti, zlepšil se vztah k práci, k domácím povinnostem a také kvalita vykonané práce. Díky uvolněnému zápestí se zlepšil i vztah ke škole, zvláště u chlapců. Test odhalil některé nedostatky a ukázal nám, u kterých dětí a kde je nutné rozvíjet patřičné schopnosti a nácvik dovedností. Předpokladem úspěchu u dětí s mentální retardací je systematické, intenzivní a podnětné prostředí a také silná motivace.

Je nutné také podotknout, že by cílený program praktických činností pravděpodobně u dětí nefungoval, pokud by pro něj nebyly vytvořeny vhodné podmínky. Tyto podmínky spočívají v klidném a pohodovém zázemí rodinné buňky, v pocitu bezpečí jejího kolektivu a především v péči a starostlivosti vychovatele. Další podmínka se týká naplňování základních i specifických potřeb jednotlivých dětí.

Nezaznamenala jsem jediný důvod, proč nepracovat s dětmi i nadále prostřednictvím metod a forem, vyplývajících z praktických činností, které jsem se snažila aplikovat na cílovou skupinu. Nebyly obohacovány jen děti, ale i já jsem pociťovala radost z tvůrčí práce, která mi dodávala dostatek pozitivní energie.

Každého vychovatele těší, když se dítě pod jeho vedením neustále zlepšuje a zdokonaluje, protože má pocit, že je to i jeho zásluhou.

POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

- BALKOVÁ, K. *Náměty pro školní družinu*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-064-X
- BRAUN, R. *Pedagogicko psychologická diagnostika*. Praha: UK-PedF, 2003
studijní text.
- DITTRICH, P. *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. Jinočany: H + H, 1993
ISBN 80-85467-06-2.
- EDELSBERGER, L. *Defektologický slovník*. Jinočany: H + H, 2000
ISBN 80-86022-6-5.
- GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido 1996
ISBN 80-85931-15-X.
- HEYROVSKÁ, Y., HRBKOVÁ, H., MAŠKOVÁ, I. *Nebojte se psaní*. 1996.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- HONZÍKOVÁ, J. *Netradičně v pracovní výchově*. Plzeň: Krajské centrum vzdělávání
a Jazyková škola, 2005. ISBN 80-7020-149-5.
- HONZÍKOVÁ, J. *Teorie a praxe tvořivosti v pracovní výchově*. Plzeň: Pedagogické
centrum, 2003. ISBN 80-7020-124-X.
- HONZÍKOVÁ, J., MICHÁLKOVÁ, L., VODÁKOVÁ, J. *Praktické činnosti II*. Praha:
UK-PedF, 2000. ISBN 80-7290-003-X.
- HOUŠKA, T. *Škola je hra!* Praha: Tomáš Houška, Václavkova 2. ISBN 80-900704-9-3.
- KIM DA SILVA, DO-RI RYDL. *Kineziologie*. Olomouc: Fontána, 1998.
ISBN 80-86179-08-7.
- KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál,
2001. ISBN 80-7178-585-7.
- LIPNICKÁ, M. *Rozvoj grafomotoriky a podpora psaní*. Praha: Portál, 2007.
ISBN 978-80-7367-244-7.

- LOOSEOVÁ, A. C., PIEKERTOVÁ, N., DIENEROVÁ, G. *Grafomotorika pro děti předškolního věku*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-816-3.
- MACHOLDOVÁ, T., RYŠAVÝ, M. *Výtvarné práce s pohádkami*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-019-4.
- MICHALOVÁ, Z. *Čáry máry I. Pracovní sešit pro rozvoj grafomotoriky*, Tobiáš, 1999 ISBN 80-85808-69-2.
- MIŇHOVÁ, J., NOVOTNÁ, L. *Psychopatologie pro učitele*. Plzeň: ZČU-PedF 2000 ISBN 80-7082-594-4.
- MORKO VÍNOVÁ, R., *Možnosti hodnocení úrovně jemné motoriky dětí mladšího školního věku*. Praha: UK-PedF, 2007. Bakalářská práce.
- NEDVĚDOVÁ, A. *Problémové děti sporuchami učení a chování*. Plzeň: Pedagogické centrum, 2002. ISBN 80-7020-105-3.
- NĚMEC, J. *S hrou na cestě za tvořivostí*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-014-X.
- OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Léto v mateřské škole*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-245-9.
- OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Zima v mateřské škole*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-268-8.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3., rozšířené a aktualizované vydání, Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- ŠINDELÁŘOVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-736-1.
- SLAVÍK, J. *Hodnocení v současné škole*. Východiska a nové metody pro praxi, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-262-9.
- SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, H., HAZUKOVÁ, H. *Výtvarné čarování*. Praha: UK-PedF, 2000. ISBN 80-1290-016-1.
- SPÁČILOVÁ, H., ŠUBOVÁ, L. *Příprava žáka na psaní*. Olomouc: UP-PedF.

- ISBN 80-244-0761-2.
- STRASSMEIER, W. *260 cvičení pro děti raného věku*. Praha: Portál, 1996
- ISBN 80-85282-87-9.
- SVOBODOVÁ, J. *Metodika rozvoje grafomotoriky a počátečního psaní*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR.
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-506-7
- TERČOVÁ, M. *Canisterapie u dětí s mentální retardací*. Plzeň: ZČU-PedF 2007
Závěrečná práce.
- TRNKA, J. *Děti a my*. Praha: Portál, 2003/V.
- UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7.
- VERECKÁ, N. *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-474-2.
- VODÁKOVÁ, J. *Praktické činnosti III*. Praha: UK-PedF, 2005. ISBN 80-7290-262-6.
- VODÁKOVÁ, J. *Speciální pracovní výchova a ergoterapie*. Praha: UK-PedF, 2007.
- ISBN 978-80-7290-322-1.
- ZÁKON č. 109/2002 Sb. a jeho novela ze dne 19. srpna 2005 č. 383/2005 Sb.
O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních.
- ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X.
- ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-800-7.
- ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D. *Relaxace nejen pro děti sLMD*. Praha: nakladatelství D + H, 2005.

ZADÁNÍ BP

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

Hloubětínská 26, 198 00 Praha 9, tel: 221 900 540; <http://www.pmf.cuni.cz>

PŘIHLÁŠKA K TÉMATU ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

STUDENT	
<i>Typ studia:</i>	Bakalářské kombinované studium
<i>Obor studia:</i>	Vychovatelství
<i>Příjmení, jméno, titul:</i>	not') ji^Tfí
<i>Adresa bydliště:</i>	ttENCM <eC jtyf 61
<i>Kontaktní e-mail:</i>	N c m u ^ r i) & JtLHQH. CL
<i>Kontaktní telefon:</i>	Í C Í C O b ^ f
ZÁVĚREČNÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE	
<i>Název přihlašovného tématu práce:</i>	tnt,ťin ZriJfcrW e/wesn v ruechwvi f TECiUiCt«Hl HflT-BČ-'Ol<J tOirVJ jekw/s' hcTcH'ty fl anfirOHcrchCv
<i>Cíl práce:</i>	fufcũ-t ákMffatofd
	V Praze dne 'cp
<i>Podpis studenta:</i>	Ci-)
VFD OUCÍ ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
<i>Příjmení, jméno, titul:</i>	Vodáková, Jitka, doc. Ing. CSc.
<i>Kontaktní e-mail:</i>	Jitka.Vodakova@Pedf.Cuni.cz
<i>Kontaktní telefon:</i>	221900J3^ / , // " /
<i>Podpis vedoucího:</i>	

PŘÍLOHA

Soubor některých pracovních námětů

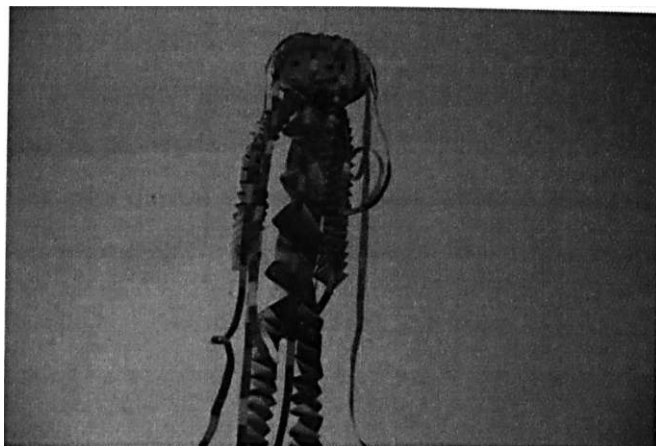
Pracovní činnost: **Papírový paňáca.**

Pomůcky: roličky kulatá krabička od sýra, barevný papír, lepidlo, nůžky.

Cíl: správné úchopy nůžek při stříhání a překládání papíru, práce s lepidlem.

Pracovní postup: každé dítě dostalo barevné pásy předkreslené, za pomoci pravítka a tužky. Dva 50 cm dlouhé a 4 cm široké pásy na tělo; osm 100 cm dlouhých a 2 cm širokých pásků na ruce a nohy. Tyto pásy vystříhnout a skládat v pravém úhlu přes sebe - tělo, ruce a nohy. Dotvořit obličej a za pomoci jehly provléknout krabičkou nit, za níž bude paňáca upevněn.

Obr.35: Papírový paňáca.

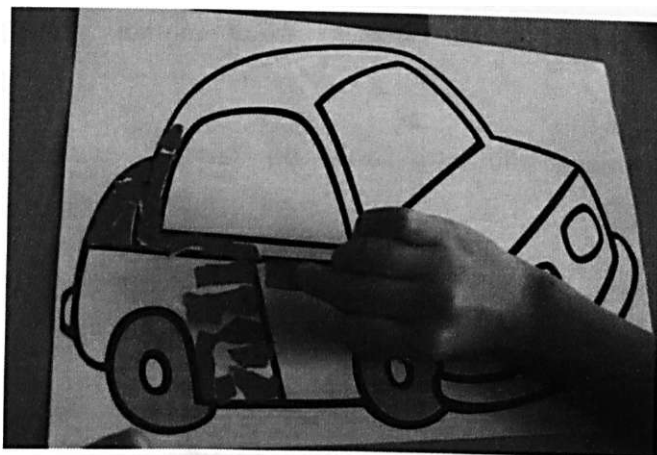
Pracovní činnost: **Obrázek na zed'.**

Pomůcky: bílý karton A4, barevné papíry, lepidlo, štětce, potravinářská barva, hadřík.

Cíl: naučit se protichůdný trhací pohyb, práce s lepidlem.

Pracovní postup: vytrhávání drobných kousků barev, papíru do zadané předlohy a nalepení. Hotový motiv kolorovat potravinářskými barvami.

Obr.36: Obrázek na zed'.

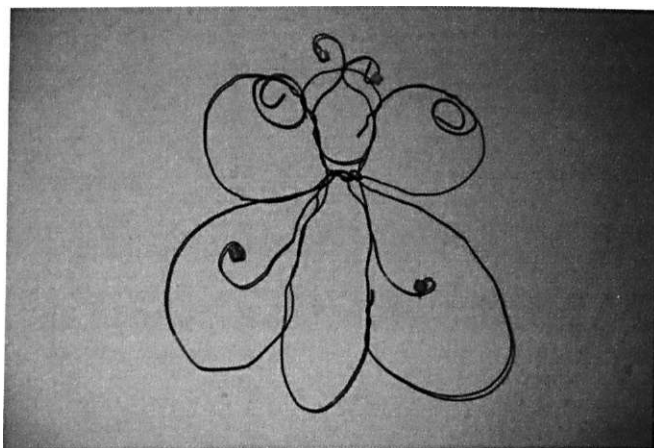
Pracovní činnost: **Drátěná zvířata.**

Pomůcky: vázací drát, kleště, korálky.

Cíl: manipulace s ohebným materiálem

Pracovní postup: vymyslet zvíře, které budeme z drátu vyrábět. Je lepší vyrobit zvíře plošné, protože tak se lépe daří udržet jeho tvar. Připravit si delší kus vázacího drátu, tvarovat ho a vyrobit obrys zvířete. Potom za stálého přidržování okrajů motiv vyplétat napříč a křížem přes sebe dalším drátem. Neustále kontrolujeme, jestli se nám během vyplétání tvar zvířete nezměnil. Do výpletu můžeme použít různé korálky.

Obr.37: Drátěná zvířata.

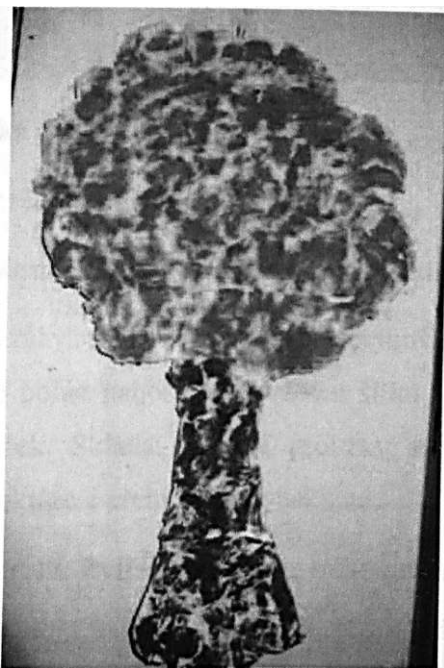
Pracovní činnost: **Plastika stromu.**

Pomůcky: odpadový karton, tužka, nůžky, toaletní papír, škrobové lepidlo, vodové barvy, štětec.

Cíl procvičování jemné motoriky při trhání toaletního papíru na menší kousky a mačkání kuliček z těchto kousků.

Pracovní postup: vystříhnout načrtnutý obrys stromu, natrhat toaletní papír na dílky, ze kterých se mačkáním vytvoří malé kuličky. Tyto kuličky namáčet do škrobové hmoty a nanášet je na lepenkový strom. Po zaschnutí pomalovat strom vodovými barvami.

Obr.38: Plastika stromu.

Pracovní činnost: **Stonožka.**

Pomůcky: javorové listy, kulatá krabička od sýru na obličej, pastelky, jehla, nit.

Cíl: sběr suchých listů, úchop jehly, koordinace rukou při navlékání listů do jehly.

Pracovní postup: nasbírané suché listy navlékat na nit, která je provlečena v tupé jehle. Na dotvoření stonožky vyrobit obličej z krabičky od sýru.

Obr.39: Stonožka.

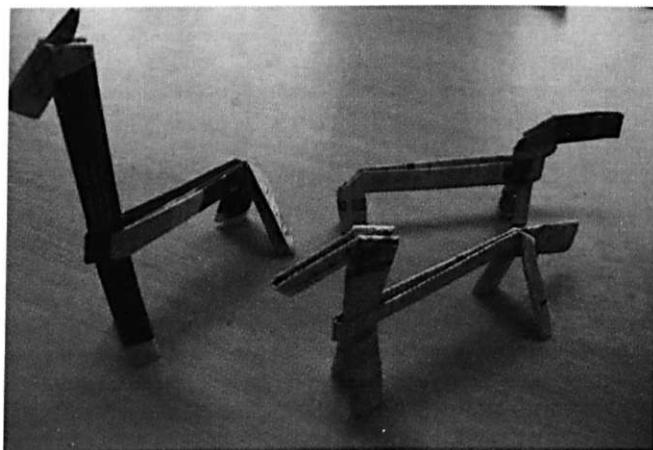
Pracovní činnost: **Zvířátka z novinového papíru.**

Pomůcky: novinový papír různých velikostí, lepidlo.

Cíl: procvičit jemnou motoriku, soustředit se na slovní instruktáž.

Pracovní postup: vytvořit záhyb na dlouhém okraji novinového papíru o šířce asi 2 cm. Nyní skládat spodní ohyb pořád nahoru a dodržovat šířku 2 cm až na konec papíru. Tak vznikne pevný proužek. Skládat druhé proužky stejným způsobem a každý proužek přeložit dle instruktáže a přehyb silně stisknout.

Obr.40: Zvířátka z novinového papíru.

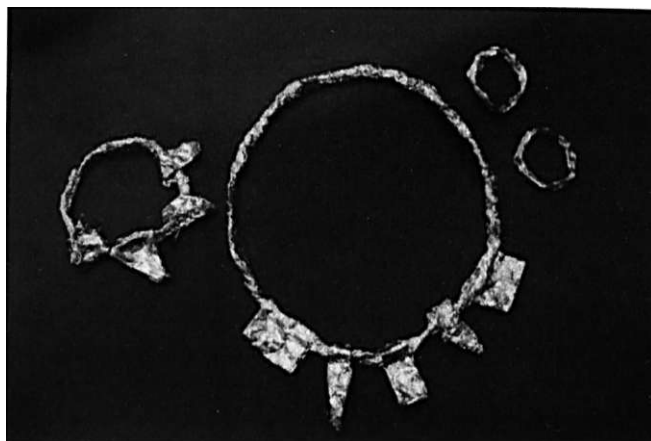
Pracovní činnost: **Alobalová kouzla.**

Pomůcky: alobal.

Cíl: pohyb při stáčení proužků do válečků, tvarování do kroužků.

Pracovní postup: z proužků alobalu stáčet válečky, z mačkaného papíru tvarovat kruh nebo ovál, oba konce přes sebe stočit a vzájemně obtočit. Na základ šperku vytvářet ozdoby - kapky, ovály, proužky.

Obr.41: Alobalová kouzla.

Pracovní činnost: **Muchomůrka.**

Pomůcky: rolička od toaletního papíru, barevná čtvrtka, lepidlo, nůžky, tužka, toaletní papír.

Cíl: držení nůžek při stříhání, postup při lepení, posílení drobných svalů při mačkání papíru.

Pracovní postup: z červené čtvrtky vystříhnout kruh, který bude sloužit jako klobouk, bílé skvrny lepit ze zmačkaného toaletního papíru. Roličku obalit toaletním papírem a přilepit klobouk.

Obr.42: Muchomůrka.

Názorné obrázky kapitoly 1.4

Obr.1: Cukr, káva, limonáda....

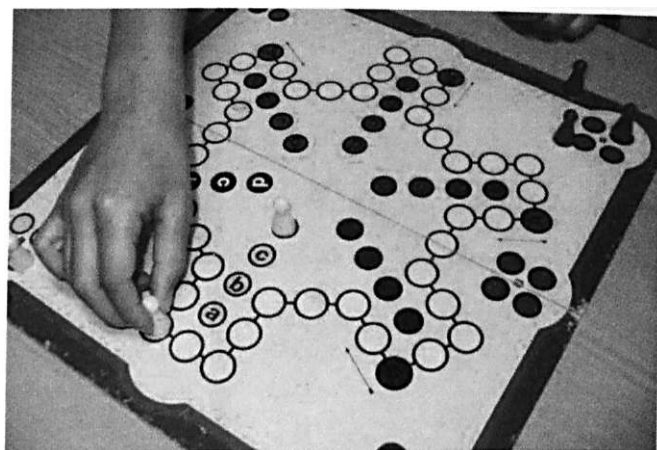
Obr.2: Pexeso.

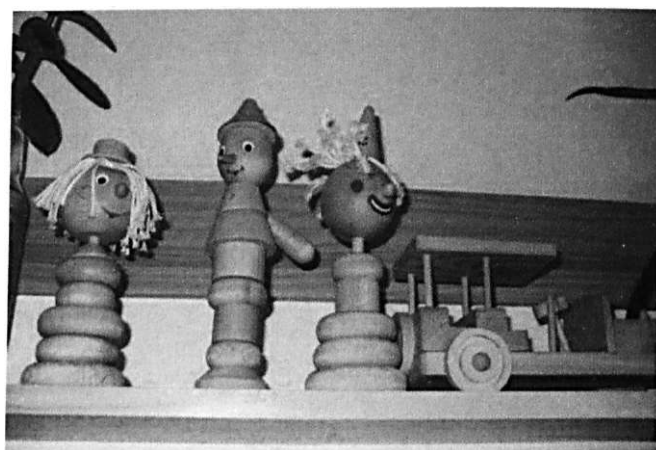
Obr.3: Hrací karty.

Obr.4: Člověče, nezlob se.

Obr.5: Dřevěné hračky.

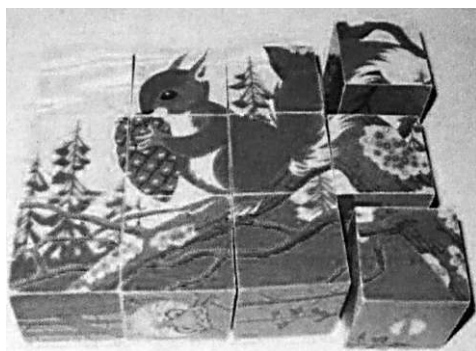
Obr.6: Dřevěná kolečka barevná.

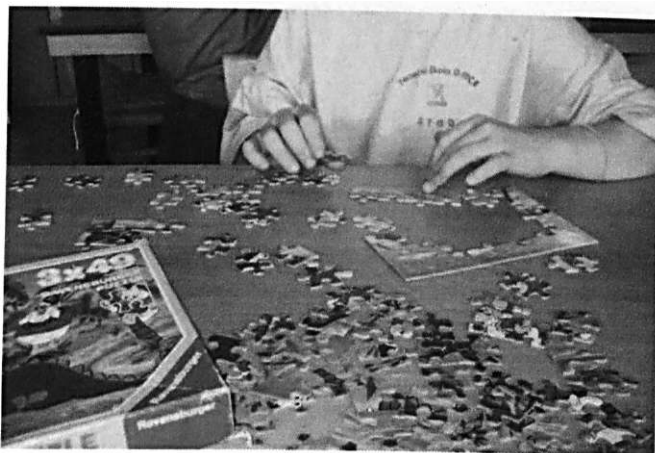
Obr.7: Speciální hračky dřevěné.

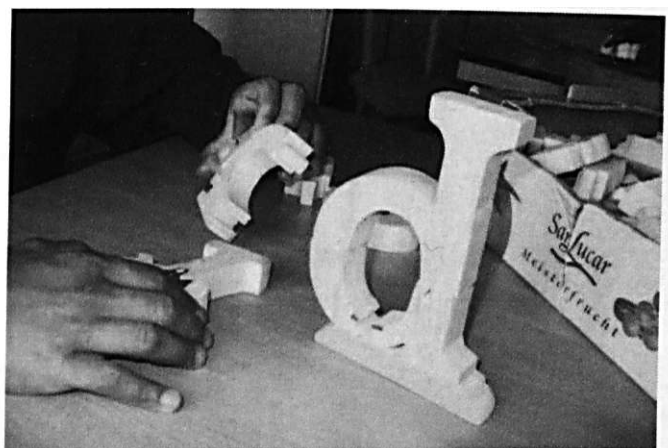
Obr.8: Kubusy.

Obr.9: Puzzle papírové.

Obr.10: Puzzle dřevěné.

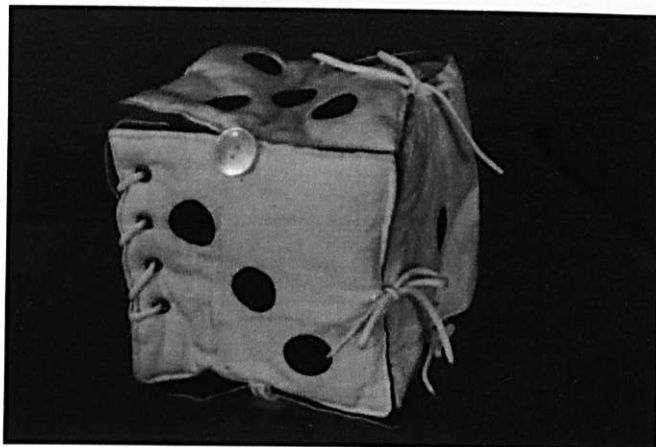

Obr.11: Puzzle pěnové.

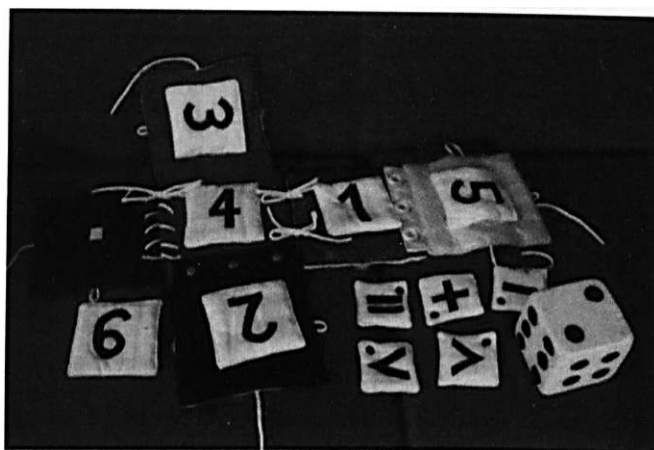

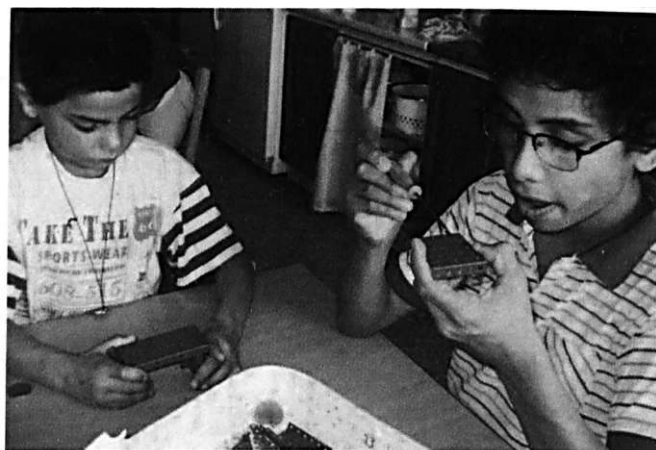
Obr.12: Látková hrací kostka - složená.

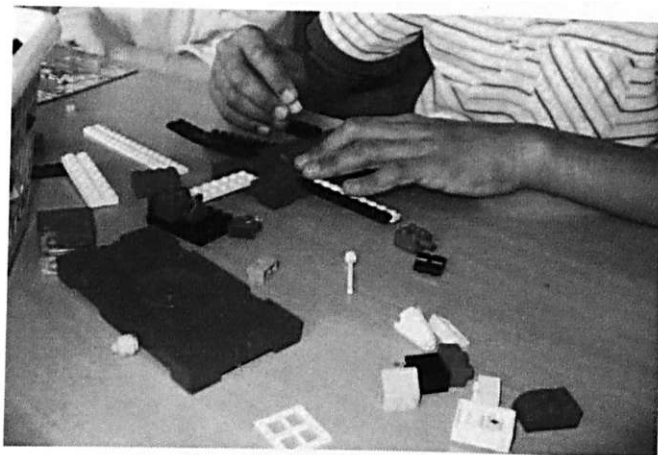
Obr.13: Látková hrací kostka - rozložená.

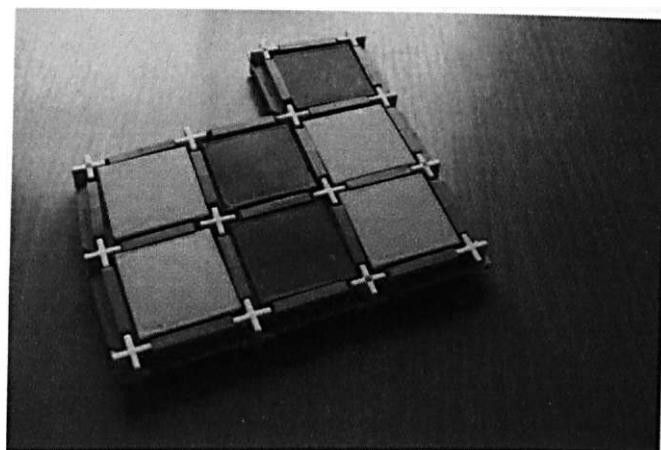
Obr.14: Merkur.

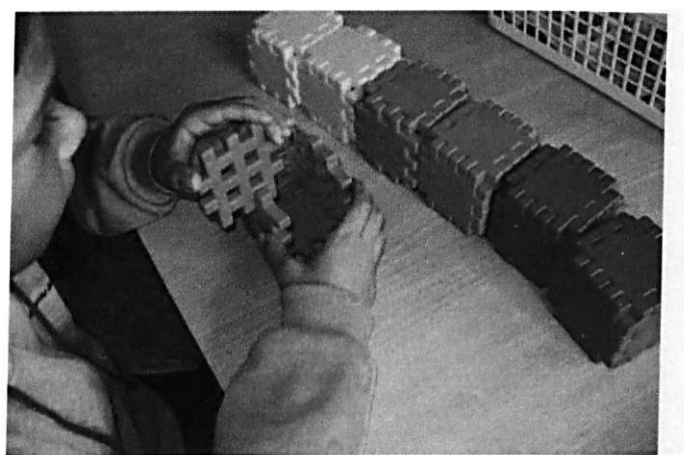
Obr.15: Lego.

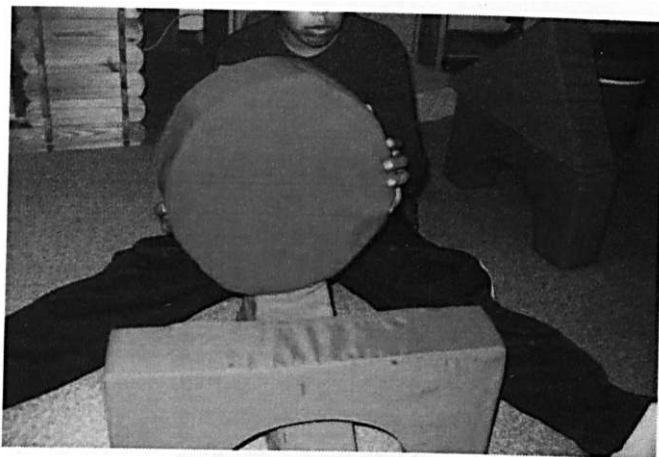
Obr.16: Seva.

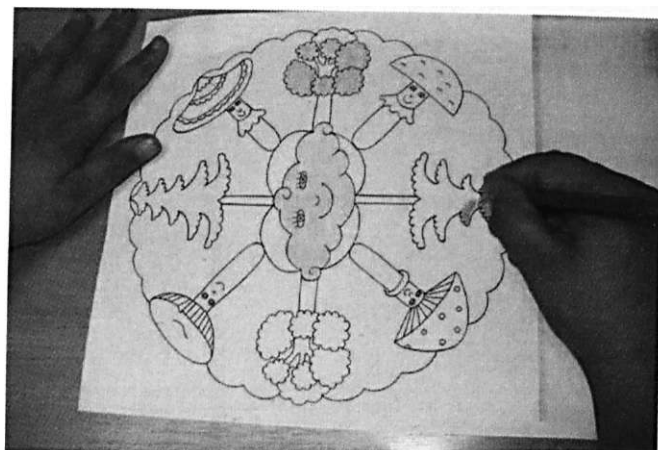
Obr.17: Ozubené čtverce.

Obr.18: Molitanová stavebnice.

Obr.19: Mandaly.

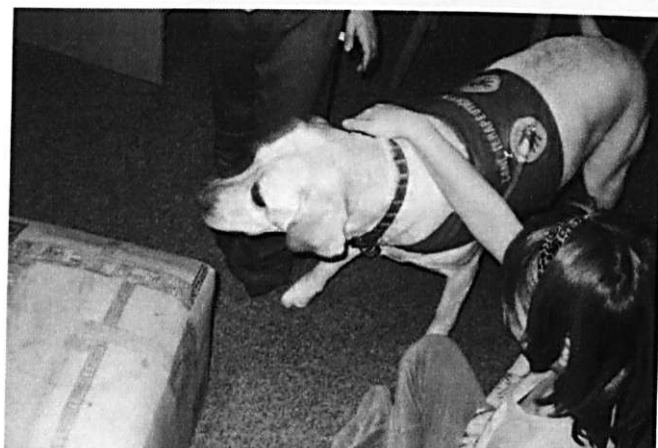
Obr.20: Kineziologie - pohyb do kříže.

Obr.21: Hra na zobcovou flétnu.

Obr.22: Canisterapie.

Obr.23: Canisterapie.

Obr.24: Relaxace.

